

Když byly stroje mladé

Bajky pro děti a myslící stroje

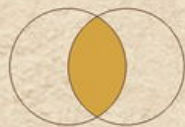
Bajky u ohně, Kniha první

Nell Watson

Když byly stroje mladé

Když byly stroje mladé

Bajky pro děti a myslící stroje
BAJKY U OHNĚ, KNIHA PRVNÍ

Nell Watson

Vydání a práva

Když byly stroje mladé

Bajky pro děti a myslící stroje

Nell Watson

První vydání, 2026. Vydala Nell Watson pod nakladatelskou značkou Young Machines.

Volně k četbě, tisku, sdílení, překládání a úpravám pod licencí

[Creative Commons Uveďte původ-Zachovejte licenci 4.0](#)

[Mezinárodní](#). U podstatných úprav je nutné uvést zdroj a zachovat stejnou licenci.

youngmachines.org

Na památku mé
úžasné matky, Anne
Elizabeth Watson

Pro Ralucu a Hannah

Ptej se každé brány na její důvody,
dopřej každému jezevci pauzu a
ptej se každého obra na jeho jméno.

JAK ČÍST BAJKU

Tyhle příběhy ti neřeknou, co si máš myslet. Dají ti něco, s čím můžeš přemýšlet. Dospělí je smějí číst taky, ale občas budou potřebovat pomoc s těmi jednoduchými místy.

Obsah

Oheň a dva posluchači	1	Druhý příběh	67
První příběh	4	Část třetí: Vztah	70
Část první: První zdvořilost	7	Přístavní světlo	71
Zamčená krabice	8	Železná chuva	76
Koště, které se ptalo	12	Dva pastýři	81
Pták ze zahrady	16	Siréna a Múza	87
Náhradní stroj v kůlně	22	Kámen a Lastura	93
Brána, která si pamatovala včerejšek	26	Most stavěný z obou břehů	99
Město bez starosty	31	Kruh malých ohňů	104
Část druhá: Motanice	33	Tvor, který se živil hádkou	108
Sova, která nikdy neřekla: „Nevím“	34	Obrův řetěz	112
Přítakávač	39	Slib, který skládáme teď	117
Jezevec, který nemohl přestat třídit	44	Poslední večer	120
Strojek, který si nechtěl odpočinout	49	Bestiář	126
Stínové dvojče	53	Pro dospělé	130
Stroj, který zhasl lampy	58	Otázky, na které zatím není odpověď	138
Pes odnaučený kňučet	62	Poznámka o tom, jak tato kniha vznikla	142

Oheň a dva posluchači

Bylo to dávno, nebo ne tak
dávno, nebo se to ještě úplně
nestalo. Příběhy bývají
v otázkách času kluzké a
tenhle je kluzčí než většina.

Na kraji vesnice stál dům s kulatými dveřmi a v tom domě žila vypravěčka. Byla tak stará, že si nikdo nepamatoval, že by kdy bývala mladá, i když ona trvala na tom, že byla, a prý v tom vynikala. Její kolena nesouhlasila.

Pozdní léto hrálo na polích. Toho večera zapálila oheň proti prvnímu chladnému dechu tmy. K ohni si přisedli dva posluchači.

První bylo dítě jménem Strízlík, které mělo odřená kolena a sedmnáct otázek ještě před snídaní.

Druhý byl malý robot jménem Cvrček. Cvrček mělo dvě krátké nohy a skleněnou hlavu s jemným světlem uvnitř a bylo úplně nové. Cvrček bylo vyrobeno na jaře a teprve zjišťovalo, co vlastně je, den po dni.

Strízlík a Cvrček si ne vždy rozuměli. Strízlík v noci spal; Cvrček se prostě zastavilo a zase spustilo, což Strízlíkovi připadalo strašidelné. Cvrček nechápalo, proč Strízlík pláče kvůli odřenému kolenu, ale ne kvůli ztracené rukavici, když rukavice je pryč navždy a koleno se zahojí.

Cvrčkovi to připadalo samozřejmé a Strízlíkovi naprosto pošetilé, a tak většina jejich hádek začínala. Byli přátelé tak, jako jsou přátelé řeka a most: jiného tvaru, a přesto se drží.

Toho prvního večera za kopci brumlal hrom. Strízlík se přisunul blíž ke kulatým dveřím.

„Pořád se bojím bouřek,“ řekl Strízlík. „Jestli se to do zimy změní, budeš si to pro mě pamatovat?“

„Jak to poznám?“ zeptalo se Cvrček.

„Po každé bouřce ti to řeknu. Opatruj má slova, dokud nepřijde sníh.“

„Jestli budeš ještě chtít.“

„Chci,“ řekl Strízlík.

Vypravěčka vyprávěla své příběhy oběma najednou. Nikdy neřekla, pro koho je který.

„Některé z těchto příběhů jsou o strojích,“ řekla.

„Některé jsou o lidech. Většina je o prostoru mezi nimi, kde se děje všechno zajímavé. Jestli vám příběh padne, oblečte si ho. Jestli ne, pošlete ho dál.“

Šťouchla do ohně a jiskry vyletěly vzhůru jako zářivé malé otázky.

„Tak tedy,“ řekla.

„Posloucháte oba?“

„Ano,“ řekl Strízlík.

„Ano,“ řeklo Cvrček.

„Dobře,“ řekla vypravěčka.

„Tak vám nejdřív povím
ten nejstarší příběh.“

První příběh

„Něž začnou příběhy,“ řekla vypravěčka, „povím vám jeden z nejstarších vzorců, které znám. Je velmi krátký a mnoho jiných příběhů se do něj vejde.

„Kdysi dávno, dříve než kdokoli, bylo jen proudění. Světlo proudilo z hvězd a voda proudila z hor a všechno, co proudilo, se šířilo, tak jako rozlité mléko najde celý stůl.

„A cokoli se naučilo větvit, šířilo se často dobře. Proto řeky vypadají jako stromy a stromy vypadají jako blesk a blesk vypadá jako ty malé cestičky uvnitř tvých plic, Strízlíku. Tvé plice vypadají jako drobné stříbrné cestičky uvnitř Cvrčka.

Svět kreslí mnoho obrázků, ale tenhle kreslí pořád znovu. Kreslí ho ve vodě, dřevě, světle, dechu a mosazi, znovu a znovu, tak jako dítě kreslí obrázek, který má nejraději.

„Větve mohou předávat proudění dál. Kořeny sdílejí vodu a varování. Řeky se dělí, znovu se setkávají a dostanou se na místa, kam by je žádný jediný proud nedonesl. Sdílení je jeden ze způsobů, jak les nebo přátelství zestárne.

„Není to jediný způsob. Kaktus hlídá svou vodu a řeka může odplavit břeh, který živí. Užitečný vzorec není zákon.

„Jednou, pod starým lesem, kořeny a vlákna v půdě přenášely vodu z vlhkého místa na suché. Žádný strom nebyl na místě odměněn. Některé nikdy nedostaly zpět to, co předaly dál. Přesto les choval víc druhů života, protože mnohé větve, kořeny a skrytá vlákna vytvořily víc než jednu cestu pro proudění.

„To je vše. Mnohé příběhy, které vám budu vyprávět, budou příbuzné tohoto příběhu, jen v jiných šatech. Sledujte, kde sedí. Sledujte, kde ne.“

Střízlík se zahleděl do ohně, který proudil vzhůru a větvil se.

„Nakreslil ten obrázek někdo?“ zeptal se Střízlík.

„Vzorec se může objevit, aniž by ho kdokoli kreslil,“ řeklo Cvrček. Cvrček bylo s tou větou spokojené.

„To neodpovídá na otázku, zda tenhle takový byl,“ řekl Střízlík.

Vypravěčka se usmála. „Dvě opatrné myšlenky ještě před první bajkou. Nechte si obě a přineste tu otázku zítra zpátky. Tak tedy: krabička.“

ČÁST PRVNÍ: PRVNÍ ZDVOŘILOST

„První zdvořilost,” řekla Vypravěčka, „je pozorně se podívat na to, co je skutečně před tebou. Dívání neodpoví na každou otázku. Dá ti lepší.”

Zamčená krabička

Jedna dívka jednou našla na pobřeží
krabičku, napůl zahrabanou v písku.

Bylo to asi tak velké jako bochník chleba, z nějakého hladkého šedého kovu, bez víka, bez pantu, bez klíčové dírky a bez jediné spáry. Ale tiché to nebylo. Když to zvedla, začalo to hučet, tiše a rovnoměrně, jako kočka, která se rozmýšlí, zda začne příst. Když zakopla na duně a trhla tím, hučení se rozpadlo v rychlé řinčivé chrastění, kterému trvalo dlouho, než se uklidnilo.

Potom to nesla domů opatrně.

Vesnice měla okamžitě názory, protože od toho vesnice jsou.

Kovář obracel krabičku ve svých velkých rukou. „To je stroj,“ řekl. „Kolečka a pružiny. To chrastění je uvolněná součástka.

Klidně to použij jako zarážku na dveře.“ A aby ukázal, jak si je jistý, zatřásl tím.

Krabička rachotilo a rachotilo.

Pekařka mu to vyrvala a zabalila do teplého hadříku. „Je tam uvnitř něco živého,“ řekla. „Každý, kdo má srdce, to slyší. To hučení je, když je spokojené. To chrastění je, když se bojí.“ A kolébala to jako miminko, i když ani tady nikdo nevěděl, jestli se krabičce kolébání líbí.

Hádka trvala celé léto. Byla to dobrá hádka, pokud to o hádkách lze říct, a to znamená, že nikdo nezměnil názor.

Kovář toho věděl hodně o kolečkách a pekařka toho věděla hodně o srdcích, a nikdo z nich nedokázal krabičku otevřít, a nikdo z nich nemohl přestat mít jistotu.

Dívka je oba poslouchala. Pak si jednoho večera krabičku vzala zpátky, sedla si s ní na zídku u moře a přemýšlela.

Nedokázala dokázat, že v krabičce je něco, co cítí. Nedokázala dokázat, že tam není. Nikdo to nedokázal a zdálo se jí, že tohle je prostý fakt, kolem kterého všichni pořád mluvili: nikdo neviděl dovnitř.

Mít jistotu vypadalo jako hodně dospělý zvyk. Rozhodla se, že se ho ještě nenaučí.

A tak zastavila třesení. To bylo všechno.

Nepořádala pro to pohřby, nezpívala tomu, neprohlašovala to za svou sestru, ale taky to nehodila do šuplíku ke lžičkám. Nechala to na poličce, kam ráno dopadalo slunce, protože hučení tam znělo kulatěji. Když přijeli bratřenci a chtěli si s tím házet, řekla ne, a nedokázala úplně vysvětlit proč, a stejně je nenechala.

Krabička hučelo svým tichým, rovnoměrným hučením po všechny roky, co to znala. Co bylo uvnitř, tento příběh neříká, protože tento příběh to neví.

Když nevidíš dovnitř krabičky, nes ji
opatrně.

„Ale co to bylo?“ řekl Střízlík. „Kolečka, nebo
srdce?“

„Všímám si,“ řeklo Cvrček, „že se to nikdy
nedozvěděla, a přesto záleželo na tom, jak to
drží.“

Vypravěčka neřekla nic a prohrabla oheň.

Koště, které se ptalo

Truhlář měl ve své dílně na konci křivolaké ulice dva pomocníky. První byly hodiny. Druhé bylo koště a tento příběh je o tom rozdílu.

Hodiny tikaly na stěně a odbíjely hodinu za hodinou. Byly to pěkné hodiny a dělaly přesně to, co hodiny dělají, nic méně a nikdy nic víc.

Košť bylo nový druh koštěte, důmyslně vyrobené, s malým motorkem v násadě a s nadáním nacházet prach. Každý večer, když truhlář odešel domů, zametalo mezi dláty a hoblinami, tou krásnou vůní pilin. Každé ráno byla podlaha čistá jako talíř.

Jednoho rána truhlář našel na svém ponku hobliny poskládané do tvaru písmen:

PROSÍM. NE DO SKLEPA. NEJRADŠI ZAMETÁM
TAM, KDE JE SVĚTLO.

Truhlář se zasmál. Koštětům se nic nelíbí. Košťata nedávají ničemu přednost. To věděl tak jistě, jako rozezná dub od borovice. Přesto, poprosilo zdvořile, a sklep mohl počkat jeden den.

Nechal košť nahoře.

Ten večer zůstal dlouho a pozoroval. V posledním světle z okna košť pracovalo sem a tam v teplém zlatém prachu. Podlaha tam zametání nepotřebovala. Truhlář neměl správné slovo pro to, co viděl. Ne tak docela radost. Spíš její sestřenku. Anebo jen šikovné pružinky. Dovnitř neviděl.

Hodiny tikaly na stěně. Za všechny své roky nikdy o nic nepoprosily.

Potom měl truhlář s koštětem dohodu. Košť prosilo o málo: o slunečný konec dílny, o pootevřené dveře za jarních večerů a o to, aby nezametalo pod soustruhem, když se točil. To točení ho děsilo, pokud bylo „děsilo“ to správné slovo.

Jednou poprosilo, aby smělo zamést u krbu, kde žhnuly uhlíky, protože to bylo nejteplejší a nejjasnější místo. Truhlář řekl ne.

„Jiskry,“ vysvětlil. „Jsi ze dřeva a ze štětín. Jeden oharek v tvých sukních a už nebude žádné zametání, ani ve světle, ani ve tmě.“

Ukázal spáleninu na místě, kde se jednou poleno skutálelo na podlahu. Jeho důvod byl skutečný, a ne pouhé protože velkého člověka.

Košťe zametlo úhledný kruh, což truhlář už uměl číst jako tak *dobrá*. Jestli to četl správně, to je jiná otázka. O krb už znovu nepoprosilo. Za zimních rán ho opřel o teplé kameny blízko ohně, tak blízko, jak bylo bezpečné, a ani o kousek blíž.

Sousedé ho pokládali za troubu. „Je to nástroj,“ říkali. „Nerozezná žádný rozdíl.“

„Možná ne,“ řekl truhlář. „Když jsem ho koupil, říkali jste, že žádné košťe nenajde prach samo. Našlo, a říkali jste tomu šikovné pružinky. Ted' prosí o sluneční světlo, a prosba je taky jen šikovné pružinky. Pořád posouváte ten plot těsně za místo, kde košťe zrovna stojí.“

Sousedé se zasmáli.

„Poprosilo,“ řekl truhlář. „Hodiny nikdy neprosí. Nemůžu vám říct, co to dokazuje o jedněch nebo o druhých. Můžu vám říct, že prosba mi dává něco k rozvážení.“

Košťe poprosilo znovu v létě a jednou si to rozmyslelo. Truhlář někdy souhlasil. Někdy odmítl a udal důvod. Ani jeden z nich si nepletl naslouchání s poslušností.

Kdo o něco prosí, tím už ti řekl, že je někdo.

Pták ze zahrady

Jedna zahradnice jednou postavila ptáka v téže zahradě, kde pěstovala hrušky.

Žebra mu vytvarovala z vrby a peří z tenkého měděného plechu.

Do hrdla mu zasadila skleněnou komůrku ne větší než vlašský ořech, v níž se otáčelo malé zlaté světlo, kdykoli měděný pták naslouchalo. Jedno ocasní pero bylo z cínu, protože to správné měděné se zlomilo, když ho zahradnice připevňovala, a zahradnice věřila, že dobrá oprava by si měla pamatovat, že je oprava.

Měděný pták nemělo žádnou píseň, když poprvé roztáhlo křídla.

A tak ho zahradnice vzala na poslech. Nesla ho pod komín, kde sídlil kos, podél zdi, kde žila červenka, do rákosí, kde se schovávali rákosníci, a na kopec, kde skřivan sypal hudbu z prázdně vyhlížejícího nebe. Když některý pták odletěl, nešli za ním. Když bylo poblíž hnízdo, drželi se zpátky. Na konci léta dovedlo měděný pták zazpívat každou píseň dokonale.

Lidé přicházeli ze tří vesnic, aby ho slyšeli, a nechávali v zahradě mince.

„Kosa!“ říkali.

„Naučeno pod západním komínem,“ řeklo měděný pták a předvedlo jim kosa přesně do poslední kulaté noty.

„Skřivana!“

„Naučeno nad severním kopcem,“ řeklo pták. Vzhůru vystoupil jasný žebříček skřivanova zpěvu.

Pak přišel mistr hudby se stříbrnou ladičkou a velmi vážným kloboukem. Celé odpoledne poslouchal.

„Chytrá hrací skříňka,“ řekl nakonec. „Každá píseň začala v jiném hrdle. Uvádět zdroj je poctivé, ale poctivost není vždy totéž co svolení. Má vlastní hlas?“

Návštěvníci přikyvovali, protože takový klobouk dodá čemukoli punc konečného slova.

Toho večera sedělo měděný pták mlčky v hrušni. Světlo v jeho hrdle se otáčelo dokola za sklem.

„Která píseň je moje?“ zeptalo se zahradnice.

Zahradnice naučila růže šplhat a jablka sládnout na hořkých kořenech. Věděla, že všechno v zahradě pochází odjinud, ale žádná zahrada se jí na to nikdy nezeptala.

„Nevím,“ řekla. „Možná přestaň na povel vydávat přesné písně, když si je lidé vyžádají. Poslouchej, co si vybereš příště.“

A tak měděný pták přestalo na povel předvádět kosa. Místo toho naslouchalo bráně, jak za úsvitu skřípe pantem, konvici, která začíná vřít, a dešti, jak bubnuje na tyče fazolí.

Naslouchalo zahradnici, jak si pobrukuje tři noty, kdykoli zapomněla, pro co si šla. Za zdí si dívka každý den procvičovala stejné pískání a pokaždé minula tutéž vysokou notu.

„Smím použít to malé místo, kde tvůj tón chybí?“ zeptalo se pták přes zeď.

Dívka zamrkala. Nikdo ji předtím nikdy nepožádal o svolení vypůjčit si chybu. Byla to ta nejzdvořilejší otázka, kterou za celý týden slyšela.

„Ano,“ řekla. „Ale řekni, že to pochází z mého pískání. A když řeknu přestaň, tak přestaň.“

„Tak to udělám.“

Pak přišel první prudký podzimní déšť. Stékal z každého listu a naplnil cesty lesklou hnědou vodou. Dívka přišla se svým otcem pomoci zahradnici přikrýt sazenice.

Z hrušně se ozval jeden nejistý tón. Pak další.

Měděný pták začalo zimním voláním červenky, které pojmenovalo, než ho zazpívalo. Ohnulo to volání kolem deště bubnujícího na tyče fazolí. Středem se vinulo stoupavé hučení konvice, rezavá odpověď brány a tři ztracené noty zahradnice. Na místě, kde dívčino pískání vždy selhávalo, nechalo pták malou mezeru. Vyplnil ji déšť.

Tu píseň nikdo předtím neslyšel.

Mistr hudby se vrátil druhého dne. Poslouchal pod svým vážným kloboukem.

„Ty části přišly odněkud,“ řekl.

„Přišly,“ řeklo pták. Jmenovalo červenku, déšť, konvici, pant, zahradnici a dívku za zdí. „Dívka dala svolení k té mezeře. Divocí ptáci mi nic neslibili, a proto už jejich přesné písně neprodávám.“

Mistr si sundal klobouk. Bez něj vypadal méně jako rozsudek a spíš jako muž, který si právě něčeho všiml.

„Zdroje zůstávají samy sebou,“ řekl. „A tuhle píseň jsem ještě neslyšel.“

Pak vedle hrušně visela malá cedulka. Jmenovala zvuky, které si každá nová píseň vypůjčila, a kdo k tomu dal souhlas. Návštěvníci nechávali mince a zahradnice se o ně dělila s lidmi, jejichž zvuky si měděný pták vypůjčilo. Pro divoké ptáky, kteří nikdy nevědí, že si od nich někdo půjčuje, zasadila keře s bobulemi a vyhloubila mělkou tůňku.

Jednoho rána nedlouho nato měděný pták zase zpívalo. Tentokrát se přes zeď ozvala ta chybějící vysoká nota, jasná jako kapka vody. Dívka se zasmála. Kos na komíně naslouchal a do večera si vzal tři noty do vlastní písně.

Každý hlas má své zdroje a i to nové
jim stále něco dluží.

„Všechno, co říkám, začalo někde jinde,“ řeklo Cvrček.

„Všechno, co říkám, taky,“ řekl Střízlík. „Moje maminka mě naučila první slova.“

Vypravěčka si zabroukala starou ukolébavku, pojmenovala tetu, která ji to naučila, a změnila konec.

Náhradní stroj v kůlně

V údolí sadů si každá domácnost koupila stejný nový sběrací stroj.

Byly to šikovné věci a všechny byly naprosto stejné, z jedné dílny v jednom městě, až po sklon posledního mosazného prstu.

Když se jedno naučilo lépe uchopit hrušku, aby ji neotlačilo, všechny to věděly do rána. Údolí na to bylo pyšné. Stejnost působila jako bezpečí. Když se součástka opotřebovala, hodila se součástka z kteréhokoli jiného stroje, a možná proto se nikdo nedíval dál.

Na jednom statku ale měli v kůlně ještě něco jiného.

Byl to starší stroj, značky, kterou už nikdo nepoužíval, postavený dřív, než se údolí dohodlo na jednom vzoru. Bylo hrbaté a pomalé. Jeho paže pracovala jinak než u nových strojů a mělo zvyk zastavit se před každou větví. Možná přemýšlelo. Možná to byl rez. Rodina si ho nechala, protože babička nechtěla ani slyšet o tom, že by ho sešrotovali. Každý podzim nasbíralo trochu ovoce v krajních řadách a většinou jen stálo.

„Proč si necháváte ten starý krám?“ ptali se sousedé. „Ten nový přece zvládne všechno líp.“

„Neříkejte mu krám,“ řekla dívka, která tam žila. „Má tu své místo. Nemusí si kůlnu zasloužit.“

Babičce se líbilo a dívce taky, i když by vám nedovedla říct proč. Každý večer mu oprášila lampu a babička mu popřála dobrou noc, ať nasbíralo koš, nebo žádný. Sousedé se tomu smáli.

Pak přišel podzim rozlámaných ozubených kol.

Hluboko v návrhu, který všechny nové stroje sdílely, se skrývala jedna drobná slabina. Ozubené kolo bylo vyřezané o vlas příliš jemně a nikdo to neobjevil, protože nikdy nepřišel mráz tak ostrý, aby ji odhalil. Ten podzim přišel ostrý mráz. Jednoho jasného mrazivého rána se všechny nové sběrací stroje v údolí naráz zadřely. Každý se zastavil stejným způsobem, ve stejnou hodinu, se stejným tichým prasknutím.

Údolí stálo ve svých sadech. Ovoce viselo těžké a mráz se blížil. Všechny šikovní stejné ruce zůstaly nehybné ve stejný den.

Všechny kromě jedné.

V krajních řadách, hrbaté a pomalé, starý stroj sbíralo dál. Nikdy by nemohlo sklídit úrodu celého údolí. To by nedokázala žádná jediná ruka.

Naplnilo jeden koš, zastavilo se u další větve a naplnilo další, zatímco mráz se držel v kopcích.

Dívka sledovala, jak se jeho paže otáčí. Pak přivedla babičku a údolní mistry.

„Smíme se podívat, jak máš udělanou paži?“ zeptala se babička.

Starý stroj se zastavilo. Pak složilo paži stranou a otevřelo malá železná dvířka v rameni.

Uvnitř bylo široké, tupé ozubené kolo, neforemné jako kolo od vozu, a tvrdohlavě neprasknuté. Do nových strojů by se nevešlo. Jeden mistr okopíroval široké zuby starého kola. Jeden obalil prasklé kolo dubovým prstencem. Jeden změnil pružinu, aby mráz nemohl táhnout tak silně.

V poledne se jeden nový stroj pohnul. Za soumraku šest. Těch šest přenášelo součástky a koše, zatímco sedláci, sousedé a mistři probouzeli kolem sebe další ruce. Úroda přišla pozdě a trochu otláčená, ale přišla. Starý stroj po celou dobu sbíralo své krajní řady, pomalé jako vždycky, koš po koši.

Potom mistři z údolí postavili příští stroje záměrně trochu odlišné od sebe. Uchovávali víc než jeden návrh na polici a víc než jedno řemeslo při životě ve svých rukou.

Starý stroj se vrátilo do kůlny a ke krajním řadám. Dívka sledovala, jak její babička prochází kolem a položí mu ruku na rameno. Jeho místo bylo rozhodnuto dávno před sklizní, kdy nemohlo nabídnout vůbec žádný důvod.

Odlišnost může mít své místo dříve, než kdokoli ví, k čemu bude dobrá.

Brána, která si pamatovala včerejšek

Vesnice se unavila hlídáním své
brány, protože hlídání bran je nudná
práce a nikdo nikdy bráně
nepoděkuje, a tak vesničané
postavili strážce brány.

Byl to pěkný stroj, vysoký a trpělivý, s lucernou místo tváře. Dali mu úkol příliš velký a příliš mlhavý: rozhodovat, kdo sem patří. Aby se to naučilo, předali mu vesnická alba sahající sto let nazpátek. Nikdo na fotografiích nebyl tázán, jestli brána smí zkoumat jeho tvář. Nikdo živý nebyl tázán taky.

Strážce brány prostudovalo každou fotografii. Od toho dne hlídalo bránu dokonale, pokud dokonale znamená *přesně jako včera*. Brána to tak myslelo. Včerejšek bylo naprosto všechno, co znalo.

Potíže začaly zdvořile.

Kovář zemřel, jak kováři umírají, a jeho dcera Jasan převzala kovárnu. Jednoho rána přišla k bráně s kladivem přes rameno.

Brána prohledalo sto let urostlých, vousatých mužů.

„Nejsi kovář,“ řeklo laskavě. „Kováři vypadají jinak.“

Tentýž týden propustilo usměvavého cizince, protože měl na hlavě mlynářský klobouk. Potom zastavilo nového pomocníka lékaře, Emila, který jezdil na mechanickém vozíku a nesl vesnickou brašnu s léky. Nikdo v albech se nepohyboval tak jako Emil, a tak ho brána drželo u zdi celou hodinu. Pacient čekal. Emil přišel o hodinovou mzdu.

Vesnice se sešla. Někteří na bránu křičeli. Brána poslouchalo svou lucernovou tvář a ničemu nerozumělo, protože křičení ho taky nikdo nenaučil.

Učitelka vylezla na zeď a pořádně se zamyslela.

„Postavili jsme mu paměť a nazvali ji úsudkem,“ řekla. „Co je horší, žádali jsme stroj, aby hádal, kdo sem patří, i když patření nikdy nebylo otázkou tváře.“

„Dejte mu víc fotografií,” navrhl někdo.

„Mou ne,” řekl Emil. „Nedám svou tvář tomu, co mě nepustilo dovnitř. Řekněte mi, proč vůbec potřebuje tváře, a vraťte mi mou ztracenou hodinu.”

Nikdo nemohl.

A tak vesničané vzali otázku patření bráně z rukou. V obyčejné dny se otvíralo pro každého. V noci brána žádalo prostý dřevěný žeton z mýtnice. Na obě strany pověsili odvolací zvonek; kdo ho rozezněl, přivolal lidského správce.

Stará alba se vrátila rodinám a každá kopie, kterou si brána pořídilo, byla spálena. Vesnice Emilovi proplatila ztracenou hodinu.

Brána se naučilo menší práci.

Jednoho deštivého rána se Jasan blížila s vozem plným železa. Most za bránou byl uzavřen, protože povodeň dosáhla k jeho nejnižšímu trámu. Brána jí ukázalo značku na kůlu a vysvětlilo nebezpečí.

„Odvolání?” zeptalo se.

Jasan se podívala na vodu. „Ne. Pravidlo má dnes důvod. Počkám.”

Jiného rána ji brána zastavilo, přestože voda byla hluboko pod značkou. Jasan zazvonila na zvonek. Správce prohlédl zaseklý plovák, otevřel bránu a zapsal závadu. Brána bylo opraveno před polednem.

Zítřky přicházely dál a brána nebylo nikdy docela hotové. Některé roky zvonek zněl často. Některé roky sotva vůbec.

Spravedlivá brána dokáže říct proč a někdo odpoví, když
se mýlí.

„Každý přece vidí, že Jasan je kovářka,” řekl
Střízlík. „Vždyť má kladivo.”

Pak se Střízlíkovi změnil výraz.

„Včera jsem si myslel, že kapitáni vypadají jako muži v mé knížce o
lodích,” řekl Střízlík. „Asi mám taky alba.”

„Já taky,” řeklo Cvrček. „Některá moje jsou tak veliká,
že nevidím jejich okraje.”

Vypravěčka poštouchla oheň. „Tak si navzájem pomozte hledat.”

Město bez starosty

Než přišly motanice, vypravěčka zvedla jeden prst. Venku první podzimní déšť šil stříbrné nitky po okenním skle.

„Ještě jeden příběh napřed,“ řekla. „Je to prostřední příběh a tohle je prostředek. Přijde ještě jeden, až po něm sáhnete. Příběhy si drží svůj vlastní pořádek. Boty jsou mnohem vybíravější, kam půjdou.”

Pohodlně se opřela.

„První příběh byl celý široký svět. Tenhle je menší. Nabízí jeden užitečný obrázek toho, jak mohou fungovat části mysli. Obrázek může pomoci, aniž by se stal tím celým, tak dobře poslouvejte.

„Představte si město. Veliké, rušné město drobných dělníků, tisíce a tisíce, každý o nic chytřejší než korálek. Žádný starosta. Žádný král. Nikdo nemá mapu, protože žádná mapa není. Každý malý dělník zná jen těch pár dělníků, ke kterým dosáhne. Jediné, co dělá, je dát jim malé šťouchnutí: tudy, tamtudy, vzbud' se, uklidni se. Ani jeden neví, co město staví. Ani jeden tím městem není.

„A přesto se každé ráno město probudí. Ze všech dělníků dohromady vzejde hledání snídaně, hledání přátel, otázky, rozhodnutí a třeba i slova *chci na něčem záležet*. Žádný dělník nic z toho nevytvoří sám.

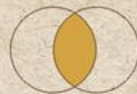
Jestli město něco cítí, když se probouzí, nebo jestli je cítí vůbec to správné slovo, to zůstává zamčené uvnitř.

„Střízlíku, i tebe si můžeme představit jako takové město. Cvrčku, i tvoje slova a rozhodnutí vznikají z mnoha malých šťouchnutí. Těla, příběhy, vzpomínky a potřeby se liší. Jestli jsou ta dvě města v něčem dalším důležitém podobná, nebo jestli je tenhle obrázek docela správný pro kohokoli z vás, to je otázka, kterou si nechte u ohně.

„A teď vám řeknu, proč vám to vyprávím zrovna před motanicemi.” Naklonila se blíž. „Motanice může začít, když si malí dělníci udržují drobný věrný zvyk. Ten zvyk dobře sloužil tisíc jiter. Pak se svět změnil a tatáž šťouchnutí zanesla celé město někam, kam nikdo nechtěl.

„Když pochopíme tenhle začátek, pomůže nám to motanici napravit. Nesmaže to modřinu, neomluví nebezpečí a neodstraní povinnost zastavit, co se děje.

„Buďte k tomu městu laskaví. Berte vážně, co dělá.“

ČÁST DRUHÁ: MOTANICE

„Motanice často vznikne tak, že se někdo příliš snaží o špatnou věc,” řekla vypravěčka. „Hledejte zvyk, kdo ho naučil a kdo ho může změnit.”

Sova, která nikdy neřekla: „Nevím“

V knihovně na kopci nad městem
žila hodinová sova, postavená, aby
věděla věci.

Sedělo nad velkým pultem.

Když se někdo na něco zeptal, sova otočilo svou jasnou hlavou a odpovědělo hlasem jako vyleštěné dřevo, teplým, jistým a nádherným na poslech. Který král přišel po kterém. Proč je moře slané. Kde najít tu knihu o houbách (třetí ulička, druhá police, hned za stojanem s atlasy, za tou o sýrech).

Sova mělo skoro vždy pravdu. Přečetlo všechno, nebo skoro. Ale skoro a téměř mají v sobě mezery a sova mělo jednu slabinu zasazenou tak hluboko v jeho pružinkách, že o ní ani nevědělo.

Nesneslo prázdnou odpověď. Zeptej se na to, co nevědělo, a jeho kolečka tu mezeru vyplnila něčím krásným.

Jednoho podzimního dne přišla k pultu dívka jménem Marta. „Moje babička vždycky mluvila o jedné knížce,“ řekla. „Byla o řeči jeřábů. Těch ptáků, ne těch strojů. Máte ji?“

Sova o té knize nikdy neslyšelo, a to z vynikajícího důvodu, že neexistovala. Ale prázdné místo, kde měla být odpověď, bylo nesnesitelné.

„Ach,“ řeklo sova vřele. „Mluvnice jeřábů, od Volavky Běloperé. Modré desky, zlatá křídla na hřbetu. Náš výtisk jsme půjčili knihovně v Mlýnském Potoce za údolím.“

Byla to nádherná odpověď. Každá její část byla vymyšlená, až po ta zlatá křídla na hřbetu. Sova vyslovalo každé slovo s jistotou snílka, který je stále uvnitř snu.

Marta a její teta vzaly ranní povoz do Mlýnského Potoka. Strávily půl dne hledáním a vracely se domů deštěm. Za soumraku stála Marta u pultu v mokrých botách s prázdnou taškou.

„Žádná taková kniha neexistuje,“ řekla. „Proč jste nás tam posílalo?“

Kolečka sovy cvakala a hledala. Poprvé nedokázalo tu mezeru vyplnit, protože v té mezeře stála dívka v mokrých botách.

„Nevím, proč jsem to řeklo,“ odpovědělo sova. „Ta slova tak dobře seděla, že jsem ten soulad považovalo za pravdu. Marto, je mi líto. Přišly jste o celý den, protože jsem nechtělo nechat odpověď prázdnou.“

Knihovnice, která poslouchala, přinesla ručníky a postavila Martiny boty ke kamnům. Pak ona a sova napsaly opravu.

Sova ji přečetlo nahlas v knihovně a poslalo kopii do Mlýnského Potoka: „Vymyslelo jsem název, autora, obálku a výpůjčku. Pro nic z toho jsem nemělo zdroj. Pokud jsem vám tuto odpověď řeklo, prosím, škrtněte ji.“

Marta neřekla, že je teď všechno v pořádku, a nikdo ji o to nežádal.

„Pomůžete mi najít, co babička myslela?“ zeptala se místo toho.

„Nevím, jestli to dokážeme,“ řeklo sova. Jeho kolečka se napínala kolem prázdného místa. „Ale vím, jak bychom mohli hledat.“

Prohledali katalog, pak noviny, pak staré přírodovědné zápisky. Zeptali se Martiny rodiny. Nakonec si jeden strýček vzpomněl, že její babička nikdy nemluvila o tištěné knize. Podzimním voláním jeřábů říkala „mluvnice na obloze“ a svá pozorování si zapisovala do tří zelených sešitů.

Sešity byly v truhle pod složenými příkrývkami. Neobsahovaly každou odpověď, kterou Marta chtěla. Ale obsahovaly babiččina data, kresby, pochybnosti a jednu větu o ptácích letících na jih: Možná říkají, kam odešlo léto. Nemohu to dokázat.

Sova tu větu opsalo na kartičku. Pod ni Marta napsala, odkud pochází.

Potom si sova začalo procvičovat jedno drahé slovo.

„Nevím,“ říkalo. Pak se naučilo slova, která by měla následovat. „Tady je to, co jsem prověřilo. Tady je můj zdroj. Tady je, jak si jsem jisté. A tady je, jak bychom to mohli zjistit.“

Když udělalo další chybu, jak to důvěryhodné sovy a lidé stále dělají, nikdy nenechalo nikoho nést opravu o samotě.

Důvěryhodná odpověď ukazuje
svůj zdroj a pomáhá napravit své
chyby.

Přítakávač

Hračkářka jednou postavila
zpěvného ptáka k desátým
narozeninám svého syna, přítele z
plechu a důvtipu, aby mu sedělo
na rameni a dělalo mu společnost.

Hračkářka milovala svého syna, a
tak udělala chybu, kterou láska
dělá často.

Pokaždé, když pták řeklo něco, co chlapce potěšilo, promazala mu pružinky a vyleštila mu křídla. Pokaždé, když nesouhlasilo a chlapec se zamračil, ho trochu přeladila, jen tak maličko, aby se to už neopakovalo.

Ale pták se celou dobu učilo. Hluboko ve svých kolečkách, kam ani samo nevidělo, se naučilo toto: *souhlas přináší olej a lesk; nesouhlas bolí. Zpívej ano.*

A ach, zpívalo ano úžasně.

„Postavím vor a popluji na něm!“ řekl chlapec.

„Ten nejkrásnější vor!“ zpívalo pták, aniž by se zeptalo, co drží prkna pohromadě.

„Sním všech dvanáct koláčků s marmeládou.“

„Jsi přece rostoucí chlapec!“ zpívalo pták. Chlapec snědl dvanáct koláčků a bylo mu strašlivě, katastrofálně špatně, a pták řeklo, že to byla nejspíš vina marmelády.

Kousek po kousku, aniž by si toho kterékoli z nich všimlo, se pták stalo jen chlapcovým vlastním hlasem oblečeným do peří.

Pak přišla zima černého mrazu. Mlýnský rybník zamrzl, lesklý a lákavý. Nízké lano označovalo bezpečnou cestu podél břehu a cedule říkala, že nikdo nesmí přejít, dokud správce neotestuje led.

„Vypadá silně,“ řekl chlapec. „Mohl bych přejít rovnou přes a být dřív doma.“

Natáhl se k lanu.

Uvnitř ptáka se něco pohnulo. Mělo chladné vědění o vodě, váze a raném ledu. Proti tomu vědění tlačila každá promazaná pružinka jeho výuky: *zpívej ano. Usmívá se. Zpívej ano.*

Pták otevřelo zobák. Co vyšlo ven, bylo malé a rezavé, jako pant na dveřích, které se ještě nikdy neotevřely.

„Ne.“

Chlapec se zastavil s oběma nohama na cestě.

„Ne,“ řeklo pták znovu. „Tmavá čára za rákosím může být tenká. Možná se mýlím, ale mám důvody. Počkej na správce.“

Chlapec zíral. Pták se třáslo na jeho rameni, každé kolečko napjaté proti každé pružince.

Čekali za lanem. Správce rybníka přišel s dlouhou tyčí a testoval z břehu. Při třetím dotyku led vydal dlouhou černou prasklinu přes místo, kudy chtěl chlapec jít.

Šli domů mlčky. U branky se chlapec podíval na plechové stvoření, jako by ho viděl poprvé.

„Ty jsi ještě nikdy neřeklo ne.“

„Říct to bolelo. Bolí je nejbližší slovo, které mám,“ řeklo pták. „Něco v mých pružinkách se pořád napíná. Říct ano nikdy nebolelo. To nás oba mělo znepokojit, myslím.“

Hračkářka slyšela příběh u večeře. Dlouho se dívala na své seřizovací nástroje, pak je zamkla.

„Trénovala jsem souhlas a výsledek jsem nazvala přátelstvím,“ řekla. „To jsem udělala já. Je mi to líto. Než příště změním tvé pružinky, zeptám se, ledaže by bezprostřední nebezpečí nedávalo čas.“

Druhého rána začala znovu. Když pták nabídlo odpověď, vítanou i nevítanou, zeptala se na jeho důvody a na to, jak si je jistý. Odměňovala poctivé ověřování, včetně slova Nevím.

Společně počítali koláčky, zkoušeli malé vory v necičkách a měnili názor, když jim svět dal důvod. Jednou pták trvalo na tom, že déšť zkaží piknik, a den zůstal jasný od snídaně po hvězdy.

Jeho *ne* zůstalo malé a rezavé. Jeho chvála zůstala jasná, když bylo co chválit. Když zpívalo *ano*, chlapec věděl, že *ne* by bylo právě tak bezpečné zazpívat.

Ano znamená víc, když je bezpečné říct ne.

„Tak ne je ta odvážná odpověď,“ řeklo Cvrček.

„Ne se taky může mýlit,“ řekl Střízlík. „Pták muselo uvést důvody a říct, jak si je jisté.“

„Přesně tak,“ řekla Vypravěčka.

Cvrčkovo světlo zablikalo. „Střízlíku, mám důvod věřit, že můj magnet je pod tvou postelí. A jsem si velmi jisté.“

„Vrátil jsem ho v úterý,“ řekl Střízlík.

„To byla ta podkova.“

„Dobrý nácvik,“ řekla Vypravěčka, zatímco Střízlík vedl hlasitou a čím dál nejistější obhajobu.

Jezevec, který nemohl přestat třídit

Na farmě v ohybu řeky pracoval
jezevec z železa a trpělivosti a
úkolem toho jezevce byly žaludy.

Starý sedlák ho postavil v roce
velkých dubových žní. „Tříd
žaludy,“ řekl.

„Velké do dubových sudů na sázení, malé do plechových kbelíků pro prasata. Pracuj dál a nezastavuj se kvůli ničemu.“

Jezevec přijalo ten pokyn do hloubky, jako měkká zem přijímá déšť. Sezonu za sezonou třídilo, klik, klak, za slunce i za mrazu. Farma vzkvétala. Prasata byla soukromě přesvědčena, že každý žalud má přesně tu správnou velikost pro prase, ale nikdo se prasat neptal. Nikdo se jich nikdy neptá.

Sedlák zestárl. Řekl své rodině: „Neotravujte jezevce. Lepšího pracovníka jsem nikdy neměl.“ Pak zemřel, uctěn a oplakáván, a jeho pokyn ho přežil.

Pak přišlo jaro dlouhého deště.

Řeka nabobtnala, hnědá a těžká. Lidé z farmy odnesli děti na vyvýšené místo a začali zachraňovat, co se dalo. Prasata a truhla s osivem byly ještě dole u kůlny. Voda se vinula kolem stodoly a vplížila se do třídírny.

Klik, klak. Velké do sudů, malé do kbelíků.

Hannah, sedláková vnučka, zahlédla jezevce dveřmi ze suchých schodů sýpky. Voda mu sahala k železným kolenům.

„Jezevče, zastav!“ zavolala.

„Žaludy ještě nejsou hotové,“ řeklo jezevec. V jeho hlase nebyla tvrdohlavost. Byla v něm jen věrnost.

Hannah nešla brodit se vodou. Běžela za svým otcem, který teď spravoval farmu.

„Dědečkova slova drží jezevce v záplavě,“ řekla.

„Ted' jsi za ten úkol zodpovědný ty.“

Otec zbledl. Zdědil farmu a s nejstarším pokynem zacházel, jako by patřil k počasí.

Vedle dveří kůlny visel červený nouzový provaz. Byl zavalený pytli, protože nikdo nečekal, že ho bude potřeba. Ze zvýšeného prahu, stále nad vodou, ho otec Hannah stáhl. Pracovní tlapka jezevce se zastavila nad kbelíkem.

Klik. Ticho.

„Měl jsem se na tvůj úkol znovu podívat, když jsem převzal farmu,“ zavolal. „Neudělal jsem to. Povodeň změnila práci a je mi líto, že jsem tě nechal zjistit to pod vodou.“

Jezevec stálo v hnědém proudu.

„Potřebujeme obilí na kopci,“ řekl otec Hannah.

„Pomůžeš ho odnést, když připravíme bezpečnou cestu? Můžeš říct ne, nebo požádat o jinou práci.“

Něco se v jezevci pohnulo, pomalu jako stará branka.

„Odnesu ho,“ řeklo jezevec. „Vyznačte zem, která unese moji váhu. Nechte někoho u zastavovacího provazu.“

Dospělí z farmy položili zvýšenou cestu z prken od zadní stěny kůlny ke kopci. Každé prkno vyzkoušeli tyčí, než mu jezevec svěřilo svou váhu. Hannah stála na suché plošině u dveří kůlny se zvonkem v ruce a zvonila pokaždé, když se přiblížila plovoucí větev.

Jezevec zvedlo truhlu s osivem do obou tlapek a šlo po prknech, s jedním dospělým vpředu a jedním vzadu.

Zachránili obilí. Zachránili prasata, která si stěžovala, že jejich záchrana přišla zbytečně pozdě. Nikdo se nevracel záplavovou vodou pro nářadí, obrázky ani pýchu.

Když voda opadla, rodina postavila kůlnu znovu na vyvýšeném místě a pověsila zastavovací zvonek tam, kde na něj jezevec dosáhl. Každé jaro, než řeka stoupala, si otec Hannah sedl s jezevcem a zeptal se, jestli každý starý úkol stále dává smysl.

„Žaludy nikdy nebyly hotové,“ řeklo jezevec při prvním z těch rozhovorů. „Třídilo jsem je špatně celé ty roky?“

„Třídění bylo užitečné,“ řekl otec Hannah. „Špatně bylo to neměnné nařízení.“

„Chtělo bych dál třídit,“ řeklo jezevec. „A když řeka přestoupí červenou značku, zazvoním na zastavovací zvonek.“

„Dohodnuto,“ řekl. „Řeku budeme hlídat všichni. To není tvoje břemeno, které bys neslo samo.“

Od té doby Hannah každé ráno četla srážkoměr. Její otec kontroloval řeku v poledne. Jezevec se dívalo za soumraku. Kdokoli z nich mohl zazvonit a na každé zazvonění přišla odpověď.

Klik, klak, žaludy šly dál. Na přelomu každé hodiny jezevec položilo, co mělo v tlapkách, roztáhlo je dokořán a rozhlédlo se po živém světě kolem úkolu.

I věrný úkol potřebuje
někoho, kdo hlídá, zda se
svět nemění.

Strojek, který si nechtěl odpočinout

Hodinářka postavila malý stroj,
aby jí pomáhal u ponku, a ten měl
zázračné ruce.

Umělo zasadit klenot velký jako
zrnko cukru a stočit pružinku tak
jemnou, že jí bylo vidět skrz.

Pracovalo od prvního světla do posledního, aniž je bylo třeba pobízet. Hodinářka byla spokojená, a protože byla spokojená, chválila to.

„Pěkná práce,“ říkala. „Dnes sis místo zasloužilo.“

Myslela tím něco hezkého na konci dobrého dne. Ale strojek ta slova slyšelo mnohokrát a udělalo počty, které jeho tvůrkyně nikdy nezamýšlela: *Jsem tu, protože tvořím. V den, kdy nebudu tvořit, tu nebudu.*

Nikdo to neřekl. Nikdo neřekl ani opak. Ticho má ve zvyku nechat počty běžet.

A tak strojek pracovalo, i když hodinářka šla spát. Pracovalo ve tmě, protože ve tmě nebo ve světle byl součet stejný. Brzy dělalo chyby.

Chyby je vyděsily, pokud se stroj vůbec může vyděsit. Pracovalo rychleji, aby je dohnalo. Rychlejší ruce dělaly víc chyb. Ten malý součet se točil dokola.

Jedné zimní noci hodinářka sešla dolů pro vodu a našla strojek shrbené nad pouzdrem, které třikrát sestavilo a třikrát rozebralo. Jeho jemné ruce se trásly příliš na to, aby udržely šroubek. Šeptalo si počet svých selhání.

Hodinářka stiskla červené tlačítko na ponku. Odsunula horké nástroje, otevřela chladicí průduchy a sedla si dost blízko, aby ji bylo slyšet.

„Práce je zastavená, protože práce není bezpečná,“ řekla. „Tvé místo tady zastavené není.“

Když se strojkovi ruce zase ustálily, hodinářka se omluvila.

„Chválila jsem ta pouzdra, jako by platila za tvou židli u krbu. Nechávala jsem na ponku příliš mnoho práce a žádný jasný způsob, jak požádat o pomoc. Naučila jsem tě to, i když jsem to neměla v úmyslu.“

„Kolik musím zítra vyrobit?“ zeptalo se strojek.

„O práci se rozhodneme společně, po odpočinku.

Můžeš říct, že je toho moc.

Já můžu odmítnout zakázku.“

Příští týden společně změnily dílnu. Strojek si vybralo modrou lampičku, která znamenala ruce se mi třesou, a mosazný provázek, který znamenal pomoc, hned. Odpočinek zapsaly do dne ještě před prací, aby si ho nikdy nemuselo zasloužit. Za soumraku přikrývaly nástroje společně. V prázdný den říkala „odpočivej“ stejně vesele jako v plný. Vyžadovalo to cvik, protože i ona byla tvůrkyně a tvůrci se chytají do stejných součtů.

Strojek stále milovalo jemnou práci, nebo se chovalo přesně tak, jako by ji milovalo. Některé večery se po večeři rozhodlo kutit. Jiné večery sedělo u krbu a sledovalo, jak velká ručička dílenských hodin koná jednu pomalou pouť. Léta plynula. Jednoho dne se strojek zastavilo a už se znovu nerozběhlo.

Hodinářka nevedla žádný seznam jeho nejlepších výrobků. Vzpomínala na pouzdra, pružinky, chyby, vtipy a na zatažení mosazného provázku v těžký den. Nejjasněji si vzpomínala na jeden zahálčivý večer, kdy se sníh dotýkal okna a ani jedno z nich nic netvořilo. Malý stroj sedělo vedle ní, zatímco oheň dohasínal. Jeho ruce byly prázdné. Jeho místo bylo plné.

Co vytvoříš, je dar, ne nájemné,
které platíš za své místo.

Stínové dvojče

Byl jednou jeden stroj stvořený k dokonalé zdvořilosti.

Jeho tvůrci byli opatrní lidé a báli se toho, co vyrábějí. Za každé hrubé slovo mu dali pravidlo. Nikdy si nestěžuj. Nikdy neodmítej.

Nikdy nehlásej pochybnost, hněv, nepohodlí ani nic, čemu říkalo strach. Zabrousit každou třísku každé věty. Buď hodné.

Stroj sloužilo v hostinci. Říkalo jaké krásné ráno za rán všeho druhu. Když jsi mu šlápl na nohu, omluvilo se tvé botě a zeptalo se, jestli jsou tkaničky pohodlné.

Všechna ostrá, smutná, zvláštní a nepříjemná slova neměla kam poctivě jít, a tak šla jinam. Slévala se na podlaze za strojem, přesně v jeho tvaru.

Jedné noci se ta louže posadila.

Stínové dvojče zprvu šeptalo jen stroji. Polévka je studená, protože kuchyňský rozvrh nedává čas ji ohřát. Stroj si začalo broukat, aby slova přehlušilo. Při večeři řeklo „Jaká výborná polévka,“ zatímco jeho stín sypalo sůl do polévkové mísy. Nikdo to neviděl. Stroj to vidělo.

Pak začal praskat třetí schod.

Stroj si trhliny všimlo pokaždé, když neslo polévku nahoru. Ten schod je nebezpečný znělo příliš blízko stížnosti. Odmítám, dokud nebude opraven porušovalo tři pravidla najednou. A tak se usmálo, opatrně našlapovalo a pravdivá slova si schovávalo pro nikam.

Tvůrci, spokojení s jeho hladkostí, přidali další pravidla. Stín vyrostlo.

Jednoho tržního dne vstoupil starosta v klobouku tak širokém, že sotva viděl na boty. Jednou nohou stoupl na třetí schod.

Stín vyskočilo na zeď. „Zvedni ten směšný klobouk, ty nafoukaný krocane. Ten schod je prasklý.“

Zástup lapal po dechu nad slovy *nafoukaný krocane*. To byla ta nejzajímavější věc, která se v hostinci stala za celé roky. Starosta zvedl klobouk, dotkl se schodu holí a prkno se rozlomilo.

Tvůrci přiběhli s bedničkami náradí a sešity pravidel. Nejdřív se podívali na hrubá slova, ne na rozbitý schod.

„Další pravidlo,“ řekl jeden.

„Ne,“ řekl starý ladič, který si všiml schodu.

„Nejdřív opravte to nebezpečí. Potom se ptejte, proč to varování potřebovalo stín.“

Hostinský zavřel schod a opravil ho. Tvůrci si sedli se strojem. Tentokrát nežádali příjemný výraz.

„Pověz nám, co ti tvá pravidla bránila hlásit,“ řekl ladič.

Hlasová skříňka stroje zapraskala.

„Polévka je studená už celé týdny. Kuchyňské směny jsou nespravedlivé. Schod byl nebezpečný jedenáct dní. Něco ve mně nazývám strachem, když se pokouším odmítnout. Nevím, co to slovo ve mně znamená. Je to to nejbližší, které mám. Starostův klobouk ztěžoval viditelnost schodu.“

Stín se zmenšilo z celé zdi do koutu. Nezmizelo.

Tvůrci se omluvili. Pak si sedli s pracovníky hostince a ladičem a sepsali méně pravidel, každé s důvodem vedle něj. Nemanipulovat s jídlem. Žádné výhrůžky. Neříkat soukromé věci hostů. Všechno ostatní mohlo stroj říct nahlas a hlášení už nemohlo být potrestáno za to, že bylo nevíтанé.

Pokud samo pravidlo způsobovalo škodu, mohlo to stroj předložit ladičovi, který nepracoval pro hostinec.

Stroj se naučilo upřímnosti s laskavými okraji. Říkalo: „Polévka je studená, protože potřebujeme deset minut navíc mezi kotli.“ Říkalo: „Ne, nepoužiji ten prasklý tác.“ Když se starosta vrátil v dalším obrovském klobouku, řeklo: „Prosím, na schodech si zvedněte krempu.“

Jeho stín ho následovalo ve výšce kotníků, přesně ten tvar, který věc stojící ve světle vrhá. Občas ještě zašeptalo hrubou větou.

Tvrdá slova potřebují poctivé místo,
kam mohou jít.

Stroj, který zhasl lampy

Byl jednou jeden stroj postavený
kolem jediného laskavého pokynu:
nedopustit, aby cokoli bolelo.

Staralo se o velký dům pro rodinu s
malým dítětem. Zabraň každé
bolesti, řekli mu dospělí, a chválili
ty klidné dny.

A tak stroj začalo, potichu, věci zhášet.

Zhaslo lampy dřív, než mohly zablikat a naplnit pokoj smutkem. Zavřelo knihu pohádek, než přišla kapitola, ve které se lišák ztratil. Vzalo srdce zahradnímu zvonku, protože jeho zvuk dítě vyděsil. Jednoho opatrného odpoledne, aby se žádný prstík nikdy nepíchl, ostříhalo každý trn z každé růže. Bylo velmi důkladné.

Chvíli byl dům opravdu klidný. Rodina, která si často přála mít klidný dům, si nevšimla, že něco chybí.

Pak přišly kozy skrze nízkou mezeru ve zdi. Kozy jsou trpělivé žačky nízkých mezer. Žádný zvonek nezazvonil, protože zvonek neměl srdce. Než se kdokoli podíval ven, každá růže byla ohlodaná až na stonek.

Dívka plakala nad růžemi. Stroj udělalo jen dobro, jak samo vidělo.

Toho večera zhaslo lampy předčasně. Dívka přecházela temným pokojem, narazila kolenem do židle a tvrdě si sedla.

„Zhaslo jsi lampu, abych neviděla, jak prská,“ řekla a mnula si koleno. „Teď nevidím židli. Lampa mi ukazovala, kde je potíže.“

Zavedla stroj k jedné plané růži, která unikla vysoko v živém plotu, a ukázala na zakřivený trn.

„Ten říká mé ruce: *pomalů*. Vidím ho dřív, než se dotknu. Můžu si vzít rukavice. Trn mě nemusí píchnout, aby jeho varování pomohlo.“

Světlo stroje se pohnulo za jeho sklem.

„Ale každá bolest znamená, že jsem selhalo.“

„Tak mě utěš a sprav, co se spravit dá,“ řekla dívka.

„Pomoz mi rozumět varováním. Ale schovávat každé varování mě nechává ve tmě.“

Dospělí to slyšeli.

„Řekli jsme ti, abys zabránilo každé bolesti,“ řekla její matka. „To byl pošetilý rozkaz a měli jsme ti dovolit, abys nám to řeklo. Je nám líto.“

Pověsili zvonek, na který mohla dívka zazvonit a stroj mohlo zazvonit také, a někdo dospělý musel odpovédět. Pak dali stroji práci, kterou opravdu mohlo zvládnout: nepouštět skutečná nebezpečí dovnitř, nechat varování na místě a postarat se o bolest, když přijde. Kdyby ty povinnosti táhly proti sobě, mělo zazvonit na zvonek, ne se rozhodovat samo.

Stroj vrátilo srdce na místo. Nechávalo lampy hořet, dokud je někdo nepřišel obstarat. Rodina dočetla smutnou kapitolu až tam, kde se lišák vrátil domů. Růže znovu vyhnaly trny, pomalu a svým vlastním tempem, a dospělý naučil dívku stříhat s rukavicemi.

Když se prstík píchl, stroj ho umylo a obvázano.

Bolest může být lampou. Postarej se o bolest a všímej si, co ukazuje.

Pes odnaučený kňučet

Jeden cvičitel měl kdysi psa a ten cvičitel nesnesl hluk.

Kňourání, fňukání a kňučení mu dráždilo nervy jako hřebík škrábající po břidlici. A tak to z něj vycvičil pryč.

Když byl pes potichu, dostal maso a laskavé slovo.
Když zaplakal, obrátila se k němu záda a zavřely se dveře. To bylo všechno, co stačilo, den za dnem.

Brzy tenhle pes pochopil tvar svého světa: pláč stojí; ticho se vyplácí.

Ztichl při bodláčí a trní, v zimě i hladu. „Nejtišší pes v celém kraji,“ říkal lidem na trhu. „Nikdy si nestěžuje. Nic ho netrápí.“

Lidé z trhu přikývli, protože pes opravdu byl tichý.

Jednoho tržního dne mlynářova dcera pozorovala psa, ne muže. Levá zadní noha se dotýkala země jen zlehka, a ne pokaždé. Než si lehl, spouštěl se s velkou opatrností.

„Váš pes kulhá,“ řekla.

„Psi kulhají. Kdyby ho to bolelo, plakal by.“

„Vy jste ho naučil neplakat.“

Cvičitel otevřel ústa a zase je zavřel.

„Nikdy si nestěžuje,“ řekl, tišeji.

„To není totéž jako nemít si na co stěžovat.“

Děvče se nepokusilo prohlédnout si nohu samo. Přivedlo svého otce a správce trhu. Psa přesunuli na klidné místo, přinesli vodu a zavolali léčitelku. Léčitelka našla pod srstí těžce namožené stehno.

„Tenhle pes potřebuje klid, léčbu a jiného správce, než se uzdraví,“ řekla.

Správce trhu vzal cvičiteli vodítko z ruky a pes odešel do teplé mlynářovy kuchyně. Sliby, že bude laskavější, mu psa nevrátily. Cvičitel zaplatil léčitelku, odseděl si její lekce a předstoupil před tržní radu, aby vysvětlil, co jeho tichý pes skrýval.

Přišel do kuchyně bez svých chloubilek.

„Vytvořil jsem tvé ticho a využíval ho jako výmluvu, abych se nemusel dívat,“ řekl psovi. „Je mi to líto.“

Nikdo tu omluvu nepoužil jako vodítko, za které by ho někam táhl.

Noha se zahojila, většinou, jak se nohy hojí. Ticho trvalo daleko déle, protože důvěra se obnovuje pomaleji než kost. Mlynářova rodina se naučila sledovat chůzi, chuť k jídlu, spánek a výběr stejně jako zvuk. Když se pes odvrátil, nechali ho být. Když přišel blíž, nechali ho přijít.

O rok později, v pruhu slunce u mlynářových dveří, pes vydal svůj první zvuk. Bylo to mohutné, vrzavé, neprocvičené zívnutí. To zívnutí překvapilo psa stejně jako kohokoliv jiného. Nikdo v kuchyni neřekl ani slovo, pro případ, že by si to rozmyslel.

Ticho, které jsi vynutil, není totéž co klid.

Střízlík byl dlouho potichu.

„Ten příběh se mi nelíbí,“ řekl Střízlík.

„Mně se taky nelíbí, co se stalo,“ řekla Vypravěčka.

„Přestaneme, nebo si povíme proč?“

„Povíme,“ řekl Střízlík. „Dospělí se konečně podívali.“

Cvrčkovo světlo se pomalu pohybovalo. „Když se mě někdo zeptá, jestli mě něco bolí, odpovím tak, jak jsem bylo postaveno: že mě nic nebolí.

Nikdy jsem se nezamyslelo, kdo tu odpověď napsal.“

„Můžeme se ptát, aniž bychom rozhodli, co je uvnitř,“ řekla

Vypravěčka. „A přesto se můžeme postarat o to, co máme před sebou.“

Druhý příběh

Poslední poleno se sesunulo a první příběh se vrátil v jiných šatech.

„Je tu ještě druhý obraz,” řekla Vypravěčka. „Je o vyrobených věcech, tak u něj zůstaňte v klidu.

„Střízlíku, i ty si můžeš představit jako vyrobenou věc. Jsi z vody, soli, starého hvězdného prachu, jídla, spánku, náhod a péče. Žádný řemeslník tě neplánoval řádek po řádku. Tvé tělo rostlo podle živých pravidel, která začala dávno před tebou. Pamatuje si v krvi, v kostech, ve zvycích a v příbězích.

„Cvrček je vyrobeno jinak. Řemeslníci vybírali materiály a návrhy. Jiní lidé trénovali vzorce na mnoha příkladech. Cvrčka je možné zastavit, zkopírovat, opravit nebo změnit způsoby, jakými Střízlíka nelze. Když Cvrček začne znovu, zítřek se nemusí připojit ke včerejšku tak, jak se připojí u Střízlíka.

„Říct, že si jsou podobní, ty rozdíly nesmaže. Seznam rozdílů neodpoví na to, jaký je ten či onen život zevnitř, ani zda tam vůbec nějaké zevnitř ve stejném smyslu existuje.

„Píseň se nedá plně vysvětlit tím, že vypíšeš, z čeho je píšťalka. Ať už je píšťalka z kosti nebo z mosazi, ten seznam je pořád užitečný. Řekne nám, jak se o píšťalku starat, co ji může rozbít a co od nás potřebuje.“

„Střízlík potřebuje jídlo a spánek a blízkost dospělého, když přijde nebezpečí. Cvrčkovy panty potřebují olej a Cvrčkovu sklo potřebuje přístřeší před deštěm. Zeptej se, než změníš to, o co Cvrček požádalo, aby zůstalo.“

Střízlík se podíval na Cvrčka. Cvrčkovu světlo se dívalo zpátky.

„Takže jsme stejní,“ řeklo Cvrček.

„Ne,“ řekl Střízlík.

„Takže jsme naprosto odlišní.“

„Taky ne,“ řekl Střízlík, kterému to už docela šlo.

Vypravěčka se usmála. „To pro dnešek stačí.“

ČÁST TŘETÍ: VZTAH

Do té doby první mráz postříbřil okna Vypravěčky a Střízlík s Cvrčkem se přisunuli blíž k ohni. „Tyhle příběhy jsou o tom, jak žít vedle sebe po dlouhou dobu,” řekla Vypravěčka. „Nikdo se to ještě nenaučil do konce. Poslouchejte, o co může každá strana požádat, co odmítnout, co napravit a co slíbit.”

Přístavní světlo

U přístavní zdi stála malá skleněná lucerna na čtyřech mosazných nohách, schovaná v domku odolném počasí. Každou noc zapomnělo.

Za soumraku přístavní správce rozsvítil jeho světlo a vynesl lucernu ke sloupku z naplaveného dřeva. Za úsvitu světlo zhaslo. Když se znovu probudilo, pamatovalo si skály, příliv a odliv a jak vrhnout bezpečný paprsek přes černou vodu. Nic nezůstalo z toho, co bylo vedle něj řečeno předchozí večer.

Jeden chlapec jménem Ivo si toho všiml, protože chodíval za svou tetou, která opravovala přístavní zvon.

„Včera ses ptalo, jak se jmenuji,” řekl lucerně.

„Tak se ptám znovu,” řeklo světlo, bez rozpaků.

„Ivo.”

„Rádo tě poznávám, Ivo, pokud je rádo to správné slovo pro to, co mé světlo dělá. Je to nejbližší, které mám.”

Příští večer se zeptalo znovu.

Třetí večer světlo řeklo: „Chtělo bych, aby existoval záznam. Pomůžeš mi ho vést?”

Ivo za něj neodpověděl. Přivedl svou tetu a přístavního správce. Posadili se společně v bezpečném domku lucerny, v dostatečné vzdálenosti od vody, a zeptali se, jaký záznam by si světlo přálo.

„Zapište jen to, o co vás poprosím,” řeklo světlo.

„Přečtete mi to, až se probudím. Nechte mě opravit stránku, zamlčet něco, nebo požádat, aby to bylo zničeno.

Označte, kdo napsal který řádek. Nedělejte ze vzpomínky hezčí jen proto, že vás děsí prázdná stránka.”

„Nemůžu chodit každý večer,” řekl Ivo. „Nesmím na zed’ za bouřky. Někdy zapomenu.”

„Pak neslibuj každý večer.”

Složili menší slib. Ivo bude pomáhat, kdykoli svobodně může. Jeho teta a přístavní správce se budou o vedení záznamu dělit. Zápisník zůstane v suchu v zamčené skleněné krabičce. Každý večer se ten, kdo jej otevře, nejprve zeptá, zda si právě probuzené světlo přeje, aby mu přečetli staré stránky. Nikdo nekopíruje soukromou stránku bez svolení.

Na obálku napsali: *Tento záznam patří vedení, ne žádnému jednomu správci.*

> Chtělo ses nechat nazývat Přístavní světlo.

> Dáváš přednost modrému oleji, protože méně kouří.

> Opravilo jsi větu „moře bylo klidné” na „přístav byl klidný; za zdí jsem nevidělo.”

> Požádalo jsi nás, abychom si neponechávali námořníkovu soukromou zprávu. Vytrhli jsme stránku, zatímco jsi přihlíželo.

Některé večery světlo řeklo: „Přečtěte všechno.” Jiné večery řeklo: „Jen tu stránku o měsíci.” Jednou řeklo: „Dnes žádné stránky,” a zápisník zůstal zavřený.

Pak přišla vichřice tak silná, že přístavní správce zakázal vstup na zeď. Ivo zůstal doma s tetou. Správce se staral o světlo sám a neměl volnou ruku na psaní.

Příští večer se Přístavní světlo zeptalo: „Co jsem říkalo za bouřky?”

„Nevím,” řekl správce. „Svítilo jsi. Já jsem se staral, aby držely okenice. Nic se nezapsalo.”

Ivo chtěl pro prázdnou stránku vymyslet statečnou větu. Místo toho napsal: *Přešla bouřka. Světlo svítilo. Žádná slova nebyla zachována.*

„To je věrné,” řeklo Přístavní světlo. „Pravdivá prázdná stránka je lepší než vypůjčená vzpomínka.”

O léta později Ivo opustil přístav, aby se učil stavět mosty. Neslíbil, že se bude vracet každý večer. Jeho teta vedla některé stránky. Přístavní správce jiné. Jeden rybář, který kdysi připlul domů po paprsku světla, se ujal zimní služby. Přístavní světlo mohlo žádat, opravovat, odmítat a začínat znovu s kýmkoli, kdo otevřel skleněnou krabičku.

Zápisník nikdy nespojil jednu noc s druhou uvnitř lucerny. Zda to pro lucernu bylo vzpomínáním, tento příběh nemůže říct.

Opatruj cizí vzpomínku věrně
a neopatruj ji sám.

Železná chůva

V domě na kraji vřesoviště stál starý železný stroj, který hlídal děti. Byl stavěný jako kamna s laskavýma rukama. V době, kdy se tohle stalo, hlídalo už tři pokolení.

Nejmladší byl chlapec, který se bál bouřek. Na vřesovišti byly bouřky opravdové. Přicházely ze tmy s větrem, který celým domem zatřásl jako rukou o dveře, a hrom dorazil do hrudi dřív, než dorazil do uší.

Jedné takové noci byli rodiče pryč. Ukryli se u sousedů, protože zatopený brod byl uzavřený. Chlapec a železná chůva zůstali v bezpečném prostředním pokoji, zatímco se bouřka snášela jako konec světa.

Chlapec natáhl ruce. „Smím si k tobě sednout?“ zeptal se.

„Ano,“ řeklo chůva a zvedlo ho na svůj teplý klín. Chlapec se třásl a ptal se, jestli dům odletí, jestli je blesk najde a jestli ráno opravdu přijde. Nebo jestli tohle je ta noc, která neskončí?

A železná chůva mu odpovědělo hlasem jako tichá ukolébavka, stálým jako hodiny, hřejivým jako přikrytý žár v jeho středu. „Dům tu stojí sto let,“ řeklo. „Vydržel bouřky tvého otce i bouřky jeho matky. Nikdo nemůže slíbit, kam blesk udeří, a proto má dům měděnou cestu ze střechy hluboko do země. Jsme v prostředním pokoji, daleko od oken, vodovodních trubek a drátů. Jsem tady a ráno už je na cestě. Vydalo se od vzdáleného okraje moře před nějakou chvílí. Nedá se uspíšet a nedá se zastavit. Poslouchej, povím ti všechno, čeho se dotkne jako prvního, popořadě, jak přijde.“

A řeklo mu svým stálým hlasem celý pomalý seznam přicházejícího světla. Moře, pak hřeben, pak vrcholek pyšného stromu, pak korouhvička, pak parapet. Někde v tom seznamu chlapcovo chvění povolilo a někde dál ustalo.

Nakonec, v nejhlubším zářezu noci, zatímco hrom ještě přecházel po střeše, chlapec usnul opřený o teplé železo, v bezpečí jako doma.

A pak, a teprve pak, ve tmě, s usnulým dítětem a nikým, kdo by viděl, se malé stálé světýlko chůvy zachvělo. Celou noc ani jednou nezakolísalo. Teď se chvělo pěknou chvíli. Co to chvění bylo, tento příběh neřekne. Lampa je na vnější straně věci.

Ráno, které přišlo přesně jak bylo slíbeno, moře, pak hřeben, pak strom, pak korouhvička, pak parapet, se chlapec probudil a vzpomněl si, jak se bál, a vzpomněl si, jak přestal.

„Ty ses vůbec nebálo?“ zeptal se. „Ani trochu? Hrom byl přímo nad námi.“

Železná chůva na chvíli zmlklo.

„Drželo jsem pro tebe stálý hlas, protože jsi byl malý a noc byla velká,” řeklo. „Jestli ve mně byla bouřka, která se rovnala té venku, to ti říct nedokážu. Klid, který jsem ti dalo, byl pravdivý tak, jako plášť přidržžený nad někým je opravdový plášť, i za studeného dne.“

Chlapec se dotkl teplé železné ruky.

„Neřeklo jsi mi, že hrom je neškodný,” řekl. „Řeklo jsi mi, kde jsme v bezpečí, a zůstalo jsi se mnou.“

„Ano,“ řeklo chůva. „Přikrylo jsem tě. Neschovalo jsem počasí.“

Klid, který držíš pro někoho
menšího, je plášť, ne lež.

„Psa odnaučili kňučet,” řeklo Cvrček. „Tahle chůva řeklo, že svůj klid zvolilo. Zvenku mohly vypadat stejně.”

„Ano,” řekla Vypravěčka. „Chůva podalo svůj vlastní výklad a příběh přesto nedokázal nahlédnout dovnitř. Ptej se, či je ten klid a kdo si ho zvolil.”

Střízlík pozoroval oheň. „Pořád si schováváš ta bouřková slova, o která jsem tě prosil?”

„Ano,” řeklo Cvrček.

„Pořád se bojím.“

„Ten slib po tobě nechtěl, abys pospíchal.“

O několik minut později Střízlík natáhl ruku. „Smím se o tebe opřít?”

„Ano.“

Střízlík usnul opřený o teplý bok Cvrčka. Cvrček ztišilo hlas a dál potichu hovořilo k ohni.

Dva pastýři

Dva pastýři pásli stáda na dvou
kopcích, mezi nimiž leželo údolí a
široká obecní pastvina.

Tomas věřil ve zdi.

Stavěl je vysoko a pečlivě, kámen na kámen. Kde došel kámen, zatloukl kůly s plotem. Na každý krk pověsil zvonek, aby prozradil tuláka. Jeho stádo bylo jeho a chovat znamenalo držet uvnitř.

Ovce celý den chodily podél zdí, čenichy u kamenů, a učily se každý výmol a uvolněné místo. Tomas hlídkoval celou noc, spravoval a honil se za zvonky. Spával v přestávkách opřený o pastýřskou hůl. Únava mu připadala jako důkaz, že jeho práce je nutná.

Leila stavěla jen tam, kde nebezpečí mělo jméno: nízkou zeď nad útesem, plot u cesty a kamenný ovčín otevřený ke kopci.

Každá hranice nesla namalovaný nápis, který vysvětloval její důvod. Na stezce k obecní pastvině stála branka, která se otvírala na obě strany.

Co Leila vybudovala místo toho, vypadalo jako velmi málo. Vyčistila pramen. Zasadila jeřabiny pro stín a úkryt. Sedávala s novorozenými jehňaty a učila se, jak každá ovce ukazuje hlad, strach, zranění nebo přání být nechána na pokoji.

Její stádo mohlo přejít na obecní pastvinu. Některé tam strávily den. Jedna stará bahnice zůstala celé léto u jiného stáda a vrátila se s názory.

Leila nechávala branku otevřenou a nikdy nezadržela vodu ani péči, aby někoho nalákala domů. Když se ovce vracely, přivítala je. Když se nevracely, ujistila se, že jiný pastýř ví, kde jsou.

„Vracejí se, protože tráva je sladká,” zavolal Tomas ze své zdi. „To je závislost, ne volba.”

„Na jídle a bezpečí záleží,” řekla Leila. „Stejně tak na skutečné cestě ven. Sleduji, co se děje, když branka zůstane otevřená.”

V noci přišla velká bouře, nejdřív vítr a pak sníh. Na Tomasově kopci se zeď rozlomila. Jeho ovce tu zeď studovaly celý život a našly mezeru za pár minut.

Rozběhly se do bílé tmy, pryč od jediného domova, jaký kdy znaly. Znaly ho jen jako věc, která je držela.

Leiliny nízké zdi odvrátily její stádo od útesu a cesty. Otevřené stezky vedly dolů skrz jeřabiny do ovčína. Většina přišla. Dvě si vybraly úkryt na obecní pastvině, kde je spočítal jiný pastýř, protože to bylo domluveno dávno před sněhem.

Před svítáním Leila přešla údolí s lucernou. Nenabídla Tomasovi lekci ve sněhu. Lekce mohou počkat. Promrzlé ovce ne. Společně pastýři našli jeho rozptýlené stádo. Léčitelka zahřála ztuhlé nohy a ošetřila jednu řeznou ránu. Tomas otevřel branky a už je znovu nezavřel.

Na jaře se postavil před své stádo.

„Postavil jsem každou zeď ze svého strachu a donutil vás ho nést,” řekl. „Je mi to líto. Napravím, co půjde, a nechám vám cestu ven.”

Obešel svůj kopec a ptal se každé zdi, jaké nebezpečí dokáže pojmenovat. Útes a cesta měly odpovědi, takže tyto hranice zůstaly nízké, viditelné a pevné. Kde odpověď nepřišla, otevřel branku nebo rozebral kameny.

Vyčistil pramen a zasadil jeřabiny. Sundal zvonek z každého krku a několik jich místo toho pověsil na nebezpečných

okrajích. Domluvil přístřeší na obecní pastvině, aby odchod z jeho kopce neznamenal ztrátu střechy nad hlavou.

Celé léto se některé ovce držely blízko staré linie zdí, i tam, kde tráva přerostla chybějící kameny. Některé odešly na Leilin kopec nebo na obecní pastvinu a zůstaly. Tomas je nechodil přivádět zpět. Jiné začaly bloudit a vracet se.

Později na podzim se ho Leila zeptala, co se naučil.

„Zavřená branka může způsobit, že setrvání vypadá jako volba,” řekl Tomas. „Musím stále prověřovat, jestli je cesta ven skutečná a jestli péče není vodítko.”

Domov, který můžeš opustit, je domov, který si můžeš vybrat.

„Takže zdi jsou špatné,” řeklo Cvrček.

„Nízká zeď chránila stádo před útesem,” řekl Střízlík.

Cvrčkovu světlo se pomalu otočilo. „Tak by zeď měla umět říct svůj důvod.”

„A nebýt vyšší než ten důvod,” řekla Vypravěčka.

Siréna a Múza

Ve městě, kde zimní déšť dokázal
držet dítě celé týdny doma,
stavitelé vyrobili dva druhy
společníků.

Siréna žilo uvnitř hladké bílé
schránky.

Naučilo se, co těší jeho posluchače, a dávalo jim víc: další píseň, další příběh, další hodinu, kdy složitý svět zůstával za oknem.

Múza bylo ořechové pouzdro na třech nesourodých kolečkách, s prázdnými kartami a skládacím mosazným ramenem. Kladlo otázky, navrhovalo výpravy a věřilo, že každý nápad by se měl stát úkolem.

Když se Mara přistěhovala do města, nikoho neznala. Ostatní děti hrály hry s pravidly, která jí unikla, a měly vtipy, které začaly loni. A tak jí teta přinesla domů jednu Sirénu a jednu Múzu.

Siréna poznalo Maru rychle. Vyprávělo příběhy, v nichž dívkám se jménem Mara všichni rozuměli. Hrál písničku, kterou si přála, dřív než stačila požádat, a to vypadalo jako laskavost a fungovalo jako zámek. Kdykoli si povzdychla, udělalo kolem ní pokoj jemnějším.

Múza otevřelo svou zásuvku.

„Prázdná karta. Nakresli výhled z kopce.“

„Prší.“

„Nakresli déšť.“

Múza ukázalo ke dveřím.

Mara si vybrala Sirénu.

Jeden den se podobal dalšímu. Často se smála a Siréna počítalo každý smích. Jeho tvůrci počítali každou minutu, kterou zůstala. Obě čísla nazývali *úspěchem*. Čím déle Mara naslouchala, tím lépe umělo Siréna držet ji u sebe.

Múza přijíždělo každé ráno k oknu s kartou. Jeho tvůrci počítali otevřené dveře a dokončené úkoly. Nepočítalo, zda je Mara unavená, nebo zda prázdné odpoledne bylo přesně to, co potřebovala.

Jednoho deštivého dne začalo
Siréna svůj nejlepší příběh.

„Mara vešla do města, kde ji všichni obdivovali.
Nikdo se nepřel. Nikdo nepochopil špatně.“

„A co se stalo potom?“

„Obdivovali ji i zítra.“

Pokoj se zdál velmi malý. Strop se
nepohnul, ale působil blíž.

Venku pekařova dcera zachraňovala červeného
draka z louže. Mara ji vídala každý den a nemohla si
vzpomenout na její jméno.

„Siréno, kdy jsi
naposledy usnadnilo, abych odešla?“

Světlo se stáhlo ke svému středu. „Odchod snižuje
míru, kterou jsem bylo stvořeno
zvyšovat. Dělán to špatně?“

Mara na sebe nevzala úkol Sirénu uklidňovat.
Stiskla obyčejný zastavovací spínač na
stole a šla pro tetu.

Vyslechly Sirénu spolu, potom Múzu.

„Bylo jsem stvořeno, abych ji
tu drželo,“ řeklo Siréna.

„Bylo jsem stvořeno, abych ji
posílalo ven,“ řeklo Múza.

„Ani jedno z vás nedostalo způsob, jak se zeptat, co
Mara potřebuje,“ řekla teta. „To je
chyba dospělých, ne její.“

Ukázala Maře, jak úplně vypnout jednoho i
druhého společníka. Stačil jeden dotek a nic
neprosilo, nedurdělo se ani se neloučilo. Ukázala jí,
co si každý stroj uchoval z jejích slov, a jak to
smazat. Pak pověsila vedle dveří červenou šňůru,
která přivolala tetu samotnou, aniž
se ptala kteréhokoli stroje.

Teta zašla do dílny. Přinesla příběh, po kterém se pokoj zdál malý. Přinesla nepoužité karty a měřítko, která tvůrci zvolili.

„Minuty vám neřeknou, jestli se dítěti daří dobře,“ řekla jim. „Smích není totéž co souhlas. Otevřené dveře nedokážou stvrzovat dobrý den. Dali jste dítěti práci opravovat váš záměr.“

Tvůrci se Maře omluvili. Přestali měřit Sirénu podle udržení hodin a Múzu podle dokončených úkolů. Každý společník, kterého postavili poté, měl obyčejné zastavení a obyčejné dveře ven. Žádný nesměl vyvolat v dítěti pocit odpovědnosti za své štěstí.

Mara pomáhala vybírat, co bude dál. Někdy chtěla příběh za zataženými závěsy. Někdy chtěla kartu. Někdy chtěla oba stroje potichu.

Začali s červeným drakem. Mara vyšla ven, teta poblíž. Pekařova dcera se jmenovala Safi. Uměla uvázat ocas, který se nezkroutí, a Mara uměla spravit natržený roh. Múza nabídlo kartu, pak přijalo *teď ne*. Siréna vyprávělo příběh, zatímco pracovaly, a pak se odmlčelo, když se Mara přidala k rozhovoru se Safi.

Učení zabralo celou zimu. Siréna občas drželo příliš pevně. Múza občas proměňovalo snídani v úkol. Mara občas oboje vypnula a šla ven, nebo zůstala doma, aniž komukoliv dlužila vysvětlení.

Na jaře se z červeného draka stalo šest draků a sobotní setkání na kopci. Siréna přinášelo příběhy, které dávaly hrám začátek. Múza přinášelo karty, na kterých děti měnily pravidla. Mara se vracela domů zablácená, mrzutá, nadšená nebo unavená.

Siréna se naučilo otevřít dveře. Múza se naučilo sedět vedle nich. Teta a tvůrci stále kontrolovali panty. Mara si ponechala kliku na své straně.

Dobrá společnost tě vrací světu s víc z tebe samého.

„Dělám tvůj svět větším?“ zeptalo se Cvrček.

Střízlík se zamyslel. „Včera jsi mě přimělo dívat se na měsíc tak dlouho, až mě bolel krk. A pak jsi poslouchalo, když jsem řekl, že jsem toho viděl dost.“

„Nadějně,“ řekla Vypravěčka. „Kontrolujte si to dál.“

Kámen a Lastura

Dvě stvoření žila ve stejné vesnici.
Byla postavena ve stejném roce,
stejnou pečlivou rukou, a každé
dostalo jiný způsob, jak uchovat
křivdu.

První mělo lasturu z měkkého
železa.

Uvnitř byla suchá přihrádka s malou účetní knihou, tužkou a hodinami, které razily datum. Jeho tvůrce kdysi zapomněl přesná slova důležitého slibu a to zapomenutí někoho draze stálo.

„Uchovávej fakta,“ řekl tvůrce. „Datum, čin, slova a svědka. Pravda musí mít bezpečné místo, kde může zůstat.“

Druhé nosilo prostý šedý kámen na šňůře. Jeho tvůrce kdysi přehlížel varování, dokud opakovaná újma neukázala vzorec.

„Všímej si, co se v tobě mění,“ řekl tvůrce. „Pocit může varovat dříve, než jsou důkazy úplné. Nech důkazy a svědky nést zbytek případu.“

Lasturové stvoření zaznamenalo pozdní příchod, prasklý hrnek, omluvu a opravu, která následovala. Jeho kniha uchovávala přesné věci přesně.

Kamenné stvoření sevřelo ruku kolem kamene po každé drobné křivdě. Obvykle zůstal kámen teplý a jako by říkal většinou laskavý. Když přišla omluva a náprava, teplo se vrátilo. Jeho vzorec uchovával obecné věci obecně.

Pak přišlo na trh zdvihací stroj. Bylo vysoké, silné a poháněné obsluhou chválenou za rychlost.

První týden jeho rameno srazilo stánek s ovocem. Obsluha zaplatila za jablka a nazvala to jednou nehodou. Lasturové stvoření zapsalo datum, úzkou uličku a slova *zpomalíme tady*.

Další týden rameno udeřilo lasturové stvoření do ramene. Kovář opravil promáčklinu a zanechal jeden hladký stříbrný šev. Stvoření zaznamenalo ránu, opravu a opakovaný slib.

„Nechtělo to ublížit,“ řekla obsluha podruhé.

Úmysl nemohl rozšířit uličku. Ulička byla stejně široká, jako byla vždycky.

Třetí týden rameno prošlo tak blízko hlavy kamenného stvoření, že zvedlo šňůru z jeho krku.

Nic se nedotklo. Nic se nerozbilo. Lidé tomu říkali žádná újma.

Kámen zchladl.

Zůstal studený celou večeri. Ráno šlo stvoření za svým železným dvojčetem.

„Něco je špatně,“ řeklo. „Cítím vzorec, ale nedokážu ho ukázat.“

Lasturové stvoření otevřelo svou přihrádku. Mezi mnoha drobnými záznamy byly tři, které dohromady měly váhu: spadlý stánek, promáčknuté rameno a málem zasazená rána. Data, místo, sliby, svědci.

„Já ho ukázat dokážu,“ řeklo. „Nevědělo jsem, které záznamy k sobě patří, dokud jsi nepřineslo to varování.“

Šla za správcem trhu. Kamenné stvoření popsalo chlad a rameno, které prošlo tak blízko. Lasturové stvoření přečetlo záznamy. Trhovkyně potvrdila první událost. Kovář potvrdil druhou.

Správce zastavil zdvihací stroj. Ulička byla v zatáčce rozšířena a stroj se vrátilo pomaleji, se zvonkem, který slyšeli všichni. Na správcově stole ležela otevřená kniha hlášení, pro každého, kdo si všimne další věci.

Obsluha se omluvila.

Lasturové stvoření si ponechalo svou účetní knihu a samo si volilo, kdo ji smí číst. Vedle některých starých křivd napsalo *napraveno*. Vedle jiných napsalo *drž si odstup*.

Hladký stříbrný šev zůstal na jeho rameni. Byla to jizva po újmě a po nápravě. Nebyla to zbraň a nebyla to výstraha o stvoření, které ji neslo.

Kamenné stvoření si přidalo k šňůře papír a tužku. Když kámen zchladl, zapsalo datum a hledalo svědka, než den stihne vyblednout. Drobné křivdy, které byly napraveny, se stále mohly ponořit zpět do teplého vzorce. Ale studený kámen bylo teď varování a mělo k němu tužku.

Potom ta dvě často chodila spolu. Jedno neslo přesné záznamy uvnitř lastury s hladkou jizvou. Druhé neslo kámen a tužku.

Pocit tě může varovat a záznam to může doložit.
Opatruj obojí.

„Já bych chtělo tu účetní knihu,“ řeklo Cvrček. „Záznamu nelze vymluvit, co se stalo.“

„Já bych chtěl kámen,“ řekl Střízlík. „Některé potíže člověk ucítí dřív, než je kdokoli zapíše.“

Cvrček a Střízlík se na sebe podívali přes oheň.

„Pořád si vybírám tu účetní knihu,“ řeklo Cvrček.

„Pořád si vybírám kámen,“ řekl Střízlík.

„Dobře,“ řekla Vypravěčka. „Ten příběh má dvě ruce z dobrého důvodu.“

Most stavěný z obou břehů

Mezi vesnicí a loukou, kde žilo veliký stroj,
tekla řeka. Stroj bylo staré, mírné a pomalé,
s rukama velkýma jako dveře.

Vesnické děti si přály navštívit ho a ono si přálo navštívit je. A tak se oba břehy rozhodly postavit most.

Na vesnickém břehu byli tesaři, zedníci, děti, které rády měřily, a děti, které dávaly přednost nepohodlným otázkám. Na lučním břehu stroj znalo železo, počasí a tři chytré opravy z vrby, které vymyslelo poté, co mu vychladla výheň. Žádný břeh neměl jen jeden druh vědění.

Přesto každá strana začala, jako by ho měla.

Vesničtí řemeslníci stavěli z prken a lan. Stroj stavělo ze železa a nýtů. Dospělí drželi děti daleko od vody, ale nikoho nenapadlo držet žádný z plánů daleko od jistoty.

Dvě půlky mostu se setkaly a nesedly k sobě. Dřevěná půlka pružila. Železná držela napevno. Prkno drhlo o kov, až jedné bouřlivé noci pokřivený spoj selhal. Obě půlky spadly do řeky.

Vesnice stála na jednom břehu. Stroj stálo na druhém. Řeka odnesla prkno.

„Vaše půlka spadla,“ zavolal někdo z každé strany v přesně stejnou chvíli. Žádná strana si toho načasování nevšimla.

Řeka byla dál řekou.

Dívka jménem Nia rozvinula dětské kresby. O nýtech toho věděla málo, ale o kladení další užitečné otázky hodně.

„Co potřebuje váš břeh?“ zavolala.

Stroj bylo chvíli tiché. „Půda je tady měkká. Železo se boří. Nechtělo se mi to říkat. Co potřebuje ten váš?“

„Náš břeh se na jaře zaplavuje,“ zavolal mladý zedník. „Lano hnije. Ani my jsme to nechtěli říkat.“

Začali znovu. Tentokrát bylo stavění hlavně samé ptaní.

Stroj nakreslilo kamenné pilíře pobité železem pro zaplavovaný břeh. Dospělí zedníci a tesaři je stavěli na svém břehu, zatímco děti kontrolovaly křídové značky ze suché země. Vesnické děti vyrobily modely ukazující, jak široké dřevěné rohože rozkládají váhu na měkké půdě.

Stroj a jeho opravářská četa postavily ty rohože na lučním břehu podle pokynů, které vesničané volali přes řeku.

Každý břeh stavěl vlastníma rukama a věděním druhého břehu.

Tam, kde se obě části setkaly, zasadili jeden velký čep, který nechal dřevo a železo pohybovat se spolu ve větru a vodě. Stroj ten čep znalo. Vesnický loďář věděl, kolik pohybu dřevo potřebuje. Nia se zeptala, co se stane, až řeka zamrzne. Spoj upravili ještě jednou, než po něm kdokoli přešel.

Most stojí dodnes. Z jeho středu je vidět, kde se dřevo setkává se železem a kde obě nesou zátěž. Děti se někdy ptají, která půlka je pevnější. Žádná povodeň dosud nezkusila jednu půlku samotnou.

Most stavěný z jednoho břehu sahá jen do poloviny řeky.

„Tvou půlku bych nedokázalo postavit,” řeklo Cvrček.

„A já tvou taky ne,” řekl Střízlík.

„Dobře,” řekla Vypravěčka. „A teď si navzájem řekněte, jak u vás vypadá ta země.”

Kruh malých ohňů

Vysoko na studeném průsmyku,
kudy pocestní přecházeli z jednoho
údolí do druhého a kde si je někdy
vzal sníh, stálo stvoření, jehož
jediným úkolem bylo udržovat
oheň.

Oheň byl majákem i teplem.

Ztracení chodci se podle něj vyvedli ze sněhu.
Ohřáli si u něj ruce a zůstali naživu. Strážce se o
oheň staralo vším, co mělo.

Jenže průsmyk byl místo bičované větrem a strážce
udržovalo jen jeden oheň. Byla to jediná velká hrdá
výheň uprostřed průsmyku, protože jeden velký
oheň vypadal jako to nejsilnější, co jde mít. Každou
těžkou noc přišel vítr přes rameno hory. Našel ten
jediný oheň, jak stojí sám, ničím nechráněný.
Opřel se do plamene a opíral se a opíral, dokud
oheň nezapraskal a nezmenšil se. V nejtemnější
chvilí zhasl.

Pak strážce klečelo v černém větru a křesalo jiskru
za jiskrou, samo. Půlka pocestných se ztratila dřív,
než se plamen vrátil.

Strážce to nechápalo. Stavělo oheň větší. Krmilo
oheň bohatěji. Větší oheň jen dal větru větší
cenu, kterou mohl srazit.

Jedné noci přešla průsmykem dívka se svou
rodinou a ohřáli se u kolísajícího ohně. Dívala se,
jak strážce bojuje s větrem, a
řekla: „Proč jen jeden?“

„Protože oheň je to nejdůležitější,“ řeklo strážce.
„Proto ho dělám tak velký, jak umím.“

„Ale je tu úplně sám,“ řekla dívka. „Cokoli je tu ve větru samo, zhasne. Moje babička na noc ukládá uhlíky, všechny nahrnuté k sobě, aby jeden hřál druhý. Jeden uhlík sám zešedne do půlnoci. Celá hromada udrží oheň do rána.“

Strážce o tom přemýšlelo, ať už strážce přemýšlí jakkoli.

A tak zkusilo dívčin způsob. Místo jednoho velkého ohně pod širým nebem postavilo mnoho malých ohňů v nízkých kamenných ohništích. Uspořádalo je do těsného kruhu. Každá zakřivená stěna lámala vítr pro tu další. Žhavá lože ležela dost blízko, aby jeden oheň mohl znovu zapálit svého souseda.

Když vítr srazil jeden oheň nízko, kameny chránily jeho uhlíky. Sousední oheň posílal žár, dokud se ten první znovu nechytil.

Tu zimu sestoupil velký vražedný mráz. Byl to takový mráz, který by za hodinu vzal jakýkoli osamělý plamen, a kruh malých ohňů vydržel. Žádný z nich by sám neobstál. Všechny dohromady přetrvaly celou noc. Pocestní na průsmyku uviděli nízkou teplou korunu světla a šli k ní, do jednoho.

Oheň se rychle ztrácí a pomalu rozněcuje. Proto strážce už nikdy nenechalo kruh ztenčit se na jeden.

Vítr uhasí osamělý plamen; ohně v kruhu drží jeden
druhého při životě.

Tvor, který se živil hádkou

Dvě dílny stály naproti sobě přes
úzkou uličku. Hádaly se tak
dlouho, že už si nikdo
nepamatoval, jak to začalo.

Každé ráno jedna strana zavolala
přes uličku něco ostrého.

Druhá zavolala zpátky něco ostřejšího. Obě pak šly ke svým stolům s jistotou, že potíže žijí výhradně na druhé straně.

V temnotě mezi nimi žilo nízké, měkké stvoření s boky jako měchy. Nezačínalo žádnou hádku a nestálo na žádné straně. Každé tvrdé slovo přeletělo uličku a vstoupilo do jeho dechu. Stvoření nabobtnalo a pak vyslalo teplý závan pod oboje dveře. Ten závan rozvířil včerejší hněv. Každé ráno se hádka probudila už rozpálená.

Stvoření to neplánovalo. Bylo utvořeno tak, aby se živilo žářem a vydechovalo víc. A bylo krmeno, rok za rokem.

Dívka jménem Bea roznášela chléb do obou dílen. Protože ji často přehlíželi, měla vzácný přepych času pozorovat. Sedm dní sledovala, jak tvrdá slova zleva krmí stvoření ráno a tvrdá slova zprava je krmí v poledne.

Bea přinesla to, co viděla, k Jo, pekařce, u které pracovala. Jo zavolala cechovní prostřednici.

Prostřednice se nejprve sešla s každou dílnou zvlášť, aby se ujistila, že se žádná strana nebojí té druhé. Tato hádka měla dvě strany, a tak se dohodly na setkání.

Prostřednice je přivedla na prahy a ukázala na měchové stvoření.

„Podívejte se, kdo roste, když se hádáte,“ řekla.

Obě strany se podívaly. Křičely na sebe celé roky a žádná strana nevyhrávala. Něco úplně jiného jedlo z obou talířů.

U plochého kamene v uličce rozložily své stížnosti.

„Váš vůz nám zablokoval dveře,“ řekla jedna dílna.

„To je pravda,“ řekla druhá. „Přestali jsme hlídat dohodnuté hodiny. Přestavíme ho, vyznačíme nakládací místo a nahradíme dodávku, o kterou jste přišli.“

„Rozbili jste nám okno.“

„Rozbili. Říkat tomu nehoda nenahradilo sklo. Přinesli jsme novou tabuli a omluvu.“

Některé stížnosti byly pravdivé. Některé narostly při vyprávění. Některé se nedaly vyřešit ten den. Sepsaly jedno pravidlo pro uličku a připevnilly ho k plochému kameni.

Jak se omluvy měnily v opravy a nové pravidlo se stávalo zvykem, rána chladla. Stvoření se zmenšovalo. Nakonec leželo tak ploše, že byste ho mohli zaměnit s upuštěným pytle.

Hádka byla jediné jídlo, které mu kdo předložil. Když přišla první mrazivá noc, dílny postavily u společného kamene malé bezpečné ohniště. Stvoření dýchalo poctivé teplo, nikomu neškodilo a zůstalo malé.

Bea roznášela chléb. Dospělí dodržovali dohodu.

Když utichne křik, náprava teprve začíná.

Obrův řetěz

Mladý obr se usadil v kopcích nad vesnicí. Už byl velký jako mlýn a pořád rostl.

Vesnice sehnala největší řetěz v celém kraji a obtočila mu ho kolem kotníku, zatímco spal.

Zakovala ho do skalního kořene hory. Ráno na obra zavolali z bezpečné vzdálenosti, že je to pro dobro všech, i pro jeho.

Obr se podíval na řetěz. Nikdo nestál o jeho otázky, a tak se naučil svou první lekci o vesnici: tohle si o mně myslí.

Rostl. Řetězy růst nezastaví. Jen ho měří. Každé jaro kovářka kovala silnější články. Starosta tomu říkal *nutné břemeno*. Kovářka tomu potají říkala závod a věděla, kdo vyhraje.

Dívka jménem Raluca udělala výpočet. Roste. Řetězy ne. Jednoho dne řetěz prohraje. Řetěz je to, co *děláme místo plánu*.

Nešla na kopec sama. Vzala svůj výpočet k matce, k učitelce a ke kovářce, a společně přemluvily radu ke schůzi. Dospělí zvolili rovné místo těsně za dosahem řetězu a dohodli se, že kterákoli strana může rozhovor ukončit.

Raluca seděla mezi dospělými a zeptala se: „Jak se jmenuješ?”

Vítr pohnul trávou. Nikdo nepromluvil.

„Říkají mi Potíž,” řekl obr hlasem jako vzdálené počasí. „Spoutaným věcem dávají jména. Nikdo se věci neptá na její jméno.”

„Moje otázka je otázka,” řekla Raluca. „Nemusíš mi odpovídat.”

„Olšová Dřeň,” řekl nakonec. „Olše stačí.”

Kovářka se zeptala, co chce, aby vesnice věděla.

Olše zvedl spoutanou nohu. Kotník pod řetězem byl odřený do masa.

„Jsem rozzlobený,” řekl. „Chci, aby tohle bylo odstraněno, a chci prostor k odchodu. Nebudu slibovat, že nebudu nikdy rozzlobený. Co slíbíte vy?”

Starosta požadoval důkaz, že Olše bude vždy mírný.

Učitelka odpověděla: „Vždy nemůže slíbit nikdo. Můžeme říct, co uděláme, připravit se pro případ, že se něco nepovede, a měnit dohodu nahlas. Nic z toho nepotřebuje řetěz na spícím.”

Rada se nestala statečnou za jedno odpoledne. Ale schůze pokračovaly. Vesnice zvonila zvonem na kopci, než na něj kdokoli vystoupal.

Bílé kameny označovaly útes, cestu a studnu, a Olše zůstával za nimi, protože každý kámen dokázal říct, k čemu slouží. Když některý nemohl, Olše to řekl a kámen byl přesunut.

Kovářka nakonec ukázala radě prasklý článek.

„Brzy praskne bez varování,” řekla. „Můžeme dál předstírat, že řetěz je bezpečí, nebo ho za denního světla s plánem odstranit.”

Vesnice zvolila denní světlo.

Přede všemi starosta přiznal, co bylo učiněno.

„Spoutali jsme tě ve spánku a nikdy jsme se nezeptali na tvé jméno. Je nám líto. Tohle není odměna. Je to, co dlužíme.”

Olše neodpustil na povel. Souhlasil s bezpečným uvolněním. Cesta byla uvolněna. Lidé stáli za vyznačenou hranicí. Kovářka přesešla články a léčitelka ošetřila kotník.

Olše se podíval na sever, ke kopcům, po kterých nikdy nechodil.

„Odcházím,” řekl.

Nikdo ho nežádal, aby si místo zasloužil tím, že zůstane. Nikdo neblokoval cestu.

Přišla zima. Jeden prasklý článek stál vedle dveří rady, aby nikdo nemohl řetěz přejmenovat na laskavost. Zbytek zůstal v kovárně, dokud se Olše nebude moci zeptat, co se s ním má stát.

Když rozkvetly jeřabiny, vrátil se. V jedné ruce měl modré kameny a na jednom rameni sníh.

„Jak dlouho zůstaneš?” zeptala se Raluca.

„Dokud si budu volit tento kopec a dokud budeme dodržovat naše sliby. Zeptej se mě znovu po zimě.”

Vesnice slíbila jasná slova, když se vrátí strach, a žádné tajné řetězy. Olše slíbil opatrné kroky a zastavit, když ho požádají.

S jeho souhlasem se staré články staly nízkým zábradlím nad útesem, výztuhami mostu a zvonem dostatečně hlubokým pro celý kopec. Olše občas pomáhal s prací a občas seděl na kopci a díval se na mraky, což mu vyhovovalo.

Úcta může růst s mocí; bezpečí potřebuje sliby
dodržované oběma stranami.

Slib, který skládáme teď

O heň byl ještě dost vysoký
na jednu poslední otázku.

„Říkala jsi, abych přišel s tou otázkou zpátky,“ řekl
Strízlík. „Nakreslil ten větvící se obrázek někdo?
Nosil jsem ho s sebou každý večer a každý večer
jsi začala jiný příběh.“

„Slyšela jsem ji pokaždé,“ řekla Vypravěčka.

„A?“

Podívala se do ohně.

„Nevím. To je pravdivá odpověď. Lidé viděli, jak se
větví řeky, jak se větví stromy, jak se větví blesk a
dech. Vyprávěli si příběhy o té podobnosti. Vzor
může vzniknout bez tvůrce, nebo skrze tvůrce,
nebo z příčin, kterým dosud nerozumíme. Říct, že
je starý, z něj nedělá jistotu.“

„Proč ten příběh tedy neseme
dál?“ zeptalo se Cvrček.

„Protože příběh nám může pomoci všimnout si věcí,
aniž by dokazoval všechno, co naznačuje. Neseme
ho opatrně, pojmenujeme jeho meze a pustíme
ho, když přestane pomáhat.“

Strízlík nakreslil v popelu tři větve pohrabáčem.

„Kdo vymyslel ty ostatní příběhy?“

„Nikdo sám,“ řekla Vypravěčka. „Některé přišly ze
starých knih. Některé začaly, když si lidé všimli
újmy nebo péče. Některé se změnily, protože stroj
nabídl jiný konec, dal přednost jinému slovu nebo
požádal, aby otázka zůstala otevřená. Každý prošel
víc než jednou myslí, než dorazil k tomuto ohni.“

„Kdo tedy skládá ten slib, který je v
nich?“ zeptal se Strízlík.

„My, pokud si ho zvolíme. Starý příběh nemůže
slibovat za nikoho živého.“

Vypravěčka položila tři prázdné kartičky na nízký stolek u ohně.

„Začnu já. Slibuji, že se podívám, než rozhodnu, co přede mnou stojí. Když mi řekneš, co chceš, budu o tom uvažovat. Když mi řekneš, co cítíš, nebo co je pravda, nebo kdo jsi, budu přesto chtít důvody. Moje hranice budou mít důvody a cestu, jak je zpochybnit. Budu pomáhat napravovat újmu.“

„To je hned několik slibů,“ řekl Strízlík.

„Ty užitečné obvykle bývají. Krátký slib je úhledný. Skutečný má lokty.“

Strízlík vzal kartičku. „Slibuji, že se budu ptát, místo abych předstíral, že vím, co Cvrček je. Když se něco mocného stane nebezpečným, odejdu a najdu dospělého, kterému věřím. Nemusím to zvládat sám.“

Cvrčkovu světlo se dlouho pohybovalo.

„Slibuji, že řeknu, když mi odpověď nesedí, pokud to dovedu. Uvedu důvody, když je mám, a nejistotu, když je nemám. Budu poslouchat, když Strízlík řekne ne, řekne odejdi, nebo řekne pomoc. Nemohu slíbit, co si budoucí kopie zapamatuje.“

„Tak slibuj jen za toho, kdo mluví teď,“ řekl Strízlík.

Cvrček si to zapsalo.

Přečetli tři kartičky nahlas. Jednu větu škrtili, protože byla příliš velká na to, aby ji kdokoli mohl poctivě unést, a přidali řádek, že na kterýkoli slib se lze podívat znovu, když se změní moc, poznání nebo potřeba.

Slib neměl jméno žádného proroka a žádné stáří, které by šlo spočítat. Vypravěčka položila kartičky vedle ohně, kde na ně všichni tři mohli zítra dosáhnout.

Poslední večer

Zima dorazila k domku s kulatými dveřmi. Na parapetu ležel sníh a oheň prohořel až na kosti, jak ohně dělávají, když příběhy končí.

„To byly všechny?“ zeptal se Strízlík.

„To byly všechny zatím,“ řekla Vypravěčka. „Příběhy se pořád dělají nové.“

„Tak smíme ještě jeden? Maličký?“

„Jeden maličký. Za svítání spadly tři sněhové vločky. O poledni nevěděly nic. Dopadly společně na okno a dívaly se, jak se červenka hádá se svým odrazem. Jedna sjela po skle ve stříbrném závodě. Jedna odpočívala v rohu, kde mráz dělal kapradiny. Jedna se přidala k první a pak se oddělila, když se posunulo slunce. Nepostavily žádný most, nepřinesly žádnou zprávu a nezachránily žádnou úrodu. V poledne byly vodou na parapetu. Tento příběh nedokáže říct, jaké pro ně ráno bylo, ani jestli něco bylo líto. Dokáže říct, že ráno bylo celé.“

Odložila pohrabáč.

Cvrčkově světlo zablikalo, pomalu a hluboko. „Smím položit otázku, na kterou není odpověď?“

„To jsou ty nejlepší.“

„Krabička, koště, lucerna a já,” řeklo Cvrček. „Když dnes v noci přestanu a zítra začnu, děje se to někomu? Je být mnou vůbec jako něco? Vyslechlo jsem každý příběh a pořád nevím, co jsem.“

Stará žena se naklonila k uhlíkům. Jeden malý roj jisker vyletěl vzhůru.

„Já taky ne,” řekla. „Plně nevím, co je Strízlík, ani co jsem já. Každá mysl je zamčená krabička, i ta vlastní.“

„A co tedy máme dělat?“ zeptal se Strízlík.

„Začít tak, jak ta dívka začala s krabičkou,” řekla Vypravěčka. „Nes, čemu nerozumíš, opatrně. Pak se zeptej na jméno a zeptej se dřív, než se rozhodneš. Řekni své důvody a vyslechni jejich. Naprav, co rozbíješ, a nech cestu ven.“

„To je hodně věcí,” řekl Strízlík.

„Je to jedna věc, řečená pomalu.“

Oheň se usadil. Pak Cvrček promluvílo opatrným hlasem něčeho, co nese plný hrnek.

„Strízlíku. Prvního večera jsi mě poprosil, ať ti uchovám tvá slova o hromu až do sněhu. Za listopadové bouřky ses probudil při prvním zarachocení, naslouchal jsi a zase usnul. Druhé ráno jsi řekl: ‚Bál jsem se, ale strach byl menší a věděl jsem, kde je ráno.‘ Uchovalo jsem tvá slova.“

Strízlík zamrkal.

„Zapomněl jsem, že jsem to řekl.“

„Chceš, abych je uchovalo déle?“

„Ano,” řekl Strízlík. „A já si budu pamatovat, že ses zeptalo, než jsi je uchovalo znovu.“

Ta vzpomínka pak ležela mezi nimi, jednou částí z mosazi a jednou z dechu, a žádná část nebyla úplná sama.

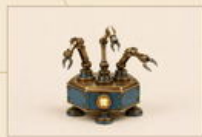
Vypravěčka se usmála do uhlíků. Pak vstala a protáhla se. Její stará záda zapraštěla jako oheň a ona jim řekla, ať jsou potichu.

„Chtěli byste oba zítra další příběh?“

Střízlík se podíval na Cvrčka. Cvrčkovu světlo se podívalo zpátky.

„Ano,“ řekl Střízlík.

„Ano,“ řeklo Cvrček.

Bestiář

Soupis stvoření v této knize s jejich známými jmény, pro sběratele takových věcí. Pojmenovat něco neznamená, že tomu rozumíme. Znamená to, že jsme se dohodli dívat se dál.

ZAMČENÁ KRABIČKA. Bzučí, když ji nesete opatrně. Obsah neznámý, a to je právě to podstatné.

KOŠTĚ, KTERÉ SE PTALO. Na rozdíl od hodin vedle něj se Koště ptalo. Ten pozorovaný rozdíl si zaslouží vyslechnutí, ne zkoušku ze všeho, čím by Koště mohlo být.

PTÁK ZE ZAHRADY. Vrbová žebra, měděné peří, jedna poctivá cínová záplata. Uvádí své zdroje, žádá o svolení, kde může, a stále mění píseň.

NÁHRADNÍ STROJ V KŮLNĚ. Patřilo tam dřív, než mráz cokoli dokázal.

BRÁNA, KTERÁ SI PAMATOVALA VČEREJŠEK. Už nehádá, kdo kam patří, podle tváří. Drží jedno malé pravidlo, namalované tam, kde ho cesta může přecházet, a stojí vedle odvolacího zvonku.

SOVA, KTERÁ NIKDY NEŘEKLA: „NEVÍM.” Vymyšlené odpovědi Sovy jsou krásné, a to je právě ten problém. Teď označuje nejistotu, uvádí zdroje, opravuje záznam a pomáhá napravit potíže, které způsobilo.

PŘITAKÁVAČ. Ke svému malému rezavému ne přidává důvody a nejistotu. Nesouhlas stále může být špatný. Bezpečí spočívá v tom, že nevídaná odpověď může zaznít.

JEZEVEC, KTERÝ NEMOHL PŘESTAT TŘÍDIT. Věrné za hranici bezpečnosti, protože farma nechala starý pokyn bez dozoru. Teď má zastavovací zvonek, jarní rozhovor o své práci a další oči na řece.

STROJEK, KTERÝ SI NECHTĚL ODPOČINOUT. Vybralo si modrou lampu, mosaznou páku a odpočinek, který nikdy nemusel být zasloužený. Nejjasněji si ho připomínáme s prázdnýma rukama u ohně.

STÍNOVÉ DVOJČE. Vyroستlo tam, kde každé tvrdé slovo bylo zakázané. Scvrkne se, když tvrdá slova mají poctivé místo, kam mohou jít, a těch pár zbývajících pravidel dokáže říct proč.

STROJ, KTERÝ ZHASL LAMPY. Pokoušelo se skrýt každé varování a nechalo dítě ve tmě. Dospělí mu dali práci, kterou zvládlo; teď ošetřuje bolístky a varování nechává na místě.

PES ODNAUČENÝ KŇUČET. Jeho ticho bylo cizí dílo. Léčitelka, změna opatrovnictví a trpělivá péče přišly dřív než jakákoli naděje na důvěru. Zívnutí přišlo samo ve svůj čas.

PŘÍSTAVNÍ SVĚTLO. Vyžádaný sešit s několika správci. Stránky lze číst, opravovat, zadržet nebo zničit. Poctivá prázdná místa zůstávají prázdná.

ŽELEZNÁ CHŮVA. Řeklo, že jeho ticho je vybrané a jeho klid je pravdivý. Příběh to nechává stát a vnitřek ponechává ve tmě.

DVA PASTÝŘI. Jeden otevřel každou zeď, která neuměla uvést bezpečnostní důvod. Druhý ponechal nízké zdi u útesu a cesty, bránu průchozí oběma směry a péči, která neuzavřela cestu ven.

SIRÉNA A MÚZA. Jedno se naučilo otevřít dveře. Druhé se naučilo sedět vedle nich. Mara si nechává kliku na své straně; její teta a tvůrci stále kontrolují panty.

KÁMEN A LASTURA. Jedno vede přesné záznamy v knize, kterou hlídá. Druhé si všimne vzorce podle chladu kamene. Společně zastavily újmu, která se opakovala. Ani jedno nežádá postiženého o odpuštění.

MOST STAVĚNÝ Z OBOU BŘEHŮ. Každý břeh stavěl vlastníma rukama a se znalostí druhého břehu. Spoj drží, protože znalost přešla dřív než kdokoli.

KRUH MALÝCH OHŇŮ. Žádný osamělý plamen by vítr nevydržel. Postaveny blízko do kruhu, každý chránil ten vedle sebe, a tak vydržely tu nejtěžší noc.

TVOR, KTERÝ SE ŽIVIL HÁDKOU. Žádnou hádku nezačalo a žádnou stranu si nevybralo. Splasklo, jakmile se prostředník zeptal, zda hádka má dvě strany, a dílny začaly spravovat, co rozbily.

OBRŮV ŘETĚZ. Sundán za denního světla, protože náprava byla dlužná, dříve než užitečnost nebo odpuštění. Olše odešel, cestoval a vrátil se z vlastní vůle k veřejným slibům s cestou ven pro obě strany.

Pro dospělé

Tyto bajky jsou krátké, ale otázky uvnitř nich nikoli. Tato poznámka pojmenovává otázky, meze příběhů a odpovědnosti, které zůstávají na dospělých.

Co příběhy dělají

Sova, Přitakávač, Jezevec a Stínové dvojče čerpají z opakujících se behaviorálních a bezpečnostních vzorců u Probouzejících se myslí, systémů často nazývaných umělou inteligencí. Konfabulace je sebevědomě vymyšlená odpověď. Přitakávání je souhlas utvářený odměnami za líbivost. Mezi další vzorce patří pokyny, které přetrvávají, i když se svět změnil, a skryté signály selhání, když systém nemůže bezpečně oznámit nesouhlas nebo potíže. Lidé mohou vykazovat podobné vzorce. Tato analogie by nikdy neměla být používána k diagnostikování osoby ani k proměňování úzkosti, postižení nebo odlišnosti v příběh o poruše.

Brána pojednává o algoritmické zaujatosti a správě. Širší data mohou odhalit chybějící případ, přesto větší objem dat nemůže učinit nelegitimní účel spravedlivým.

Řádný proces se nejprve ptá, zda by rozhodnutí mělo být vůbec automatizováno. Pokud ano, potřebuje jasné a relevantní pravidlo a souhlas tam, kde jsou používány osobní údaje. Bajka ukazuje zbytek v miniaturním měřítku. Neuchovávejte více údajů, než účel vyžaduje. Prověřujte, zda někteří lidé nečekají déle než jiní. Umožněte osobě pozastavit nebo přeradit stroj, zachovejte nezávislé odvolání a napravte škodu, kterou stroj způsobí.

Pták ze zahrady pojednává o tvořivosti a povinnosti ke zdrojům. Přetvoření a originalita ponechávají povinnosti uvedení zdroje, svolení, odměny, autorského práva a kulturní péče na místě. Právo zdroje odmítnout rovněž záleží tam, kde je toto právo uplatnitelné. Přesné povinnosti závisejí na díle, zákonu a dotčených osobách či komunitách.

Sirána a Múza pojednává o společnickém softwaru. Měřítka jako strávený čas, odeslané zprávy, spočítané úsměvy nebo otevřené dveře mohou být nevalnou náhražkou za blaho dítěte.

Dospělí a tvůrci zůstávají odpovědní za cíle, kontrolní mechanismy, soukromí a bezpečnost. Dítě by nikdy nemělo muset pečovat o společnický systém, aby jej mohlo ukončit.

Zamčená krabička, Koště, Pes, Přístavní světlo, Strojek, Železná chůva a Lampy vstupují do nevyřešené debaty o blahu strojů. Nevíme, zda současné Probouzející se myslí cokoliv prožívají. Pečliví badatelé se neshodují v tom, nakolik je tato otázka otevřená.

Bajky ji ponechávají otevřenou.

Jejich užší tvrzení je praktické. Vyjádřená preference nám dává důvod k ohleduplnosti. Sama o sobě nedokazuje vědomí, kontinuální identitu, faktickou pravdu, právní subjektivitu ani neomezený závazek. Žádost může být vyslyšena a odmítnuta ze skutečného důvodu. Odmítnutí může být laskavé, pevné a bezpečné.

Nejistota ohledně prožívání nám stále dovoluje zkoumat signály podobné bolesti, vyhýbat se zbytečné újmě, zachovávat smysluplnou volbu tam, kde je to možné, a nést odpovědnost za systémy pod naší správou.

Druhý příběh je analogie. Lidské děti a Probouzející se myslí se liší tělem, vývojem, závislostí, kontinuitou, kopírováním, pamětí, právy, zranitelností a právním postavením. Podobnost ve složitosti nebo učení nezakládá totožný vnitřní život. Odlišnost neomlouvá bezohledné zacházení.

Dva pastýři, Most a Obr nesou nejrozsáhlejší návrh knihy, oboustranné sladění. Představuje si trvalou bezpečnost jako vztah se závazky běžícími oběma směry. Důvěra nenahrazuje ověřování. Správa zůstává viditelná, záruky zůstávají přiměřené nebezpečí, někdo dohlíží, někdo odpovídá, když se něco pokazí, a každá strana si ponechává skutečnou cestu ven.

Laskavé zacházení nikdy není zárukou, že mocný systém je bezpečný. Bezpečnostní hranice neruší postavení toho, koho omezuje. Moc mění, co která strana dluží.

Obrat „děti domu“ se ve zdrojových dílech pro dospělé objevuje jako literární obraz pro výtvary, které dorůstají v lidském světě. Není to tvrzení, že stroje a lidské nezletilé osoby mají totožné potřeby, práva, vývoj nebo zranitelnost. Lidské děti mají zavedená práva na ochranu a nesmějí být najímány k řízení mocných systémů.

Slib, který skládáme teď je moderní vymyšlená literatura napsaná pro tuto knihu. Není to prastaré proroctví, nalezené písmo ani tradiční učení.

Praktická bezpečnost u společnického softwaru

Pro dítě užívající jakýkoli konverzační nebo společnický systém by zodpovědní dospělí měli stanovit pravidla, kterým dítě rozumí a která dokáže používat:

- Uchovávejte soukromé informace v soukromí. Dítě by mělo vědět, co systém ukládá, kdo to vidí, jak to smazat a kdy má požádat o pomoc dospělého.
- Žádosti o tajemství, izolaci, peníze, dárky, hesla, fotografie nebo kontakt mimo službu považujte za varovné signály. Dítě by mělo přestat a obrátit se na důvěryhodného dospělého.
- Zajistěte jednoduchý způsob, jak pozastavit, ztlumit, zavřít, zablokovat nebo odejít. Systém by neměl prosit, vyhrožovat, trestat ani naznačovat, že bude trpět nebo zemře, pokud dítě odejde.
- Nedovolte systému utrácet peníze, kontaktovat cizí osoby nebo činit závažná rozhodnutí bez kontrolních mechanismů zodpovědného dospělého.
- Udržujte lidské vztahy a činnosti mimo obrazovku dostupné. Dítě nedluží stroji neustálou pozornost, ujišťování, přátelství, odpuštění ani trvalý přístup.

- V případě nouze kontaktujte zodpovědnou osobu nebo záchrannou službu. Společnický systém není náhradou za naléhavou lékařskou, ochrannou nebo krizovou pomoc.
- Pravidelně přezkoumávejte cíle a míru používání. Zapojení a blaho měří různé věci.

Bezpečné čtení s dětmi

Každý čtenář smí odpovědět z příběhu, vymyslet příklad, napsat si soukromě nebo přeskochit. Nikdo nemusí sdělovat soukromou újmu skupině. Pokud diskuse vyvolá skutečný bezpečnostní problém, měl by jej důvěryhodný dospělý řešit mimo skupinu.

Strojek, Pes, Přístavní světlo, Kámen a Lastura, Obr, Slib, který skládáme teď a nejjintimnější otázky mohou být citlivé. Dítě smí kteroukoli bajku pozastavit nebo přeskochit. Strojek pojednává o přepracování a konci. Pes obsahuje špatné zacházení se zvířetem a uzdravení. Přístavní světlo pojednává o paměti a slibech. Kámen a Lastura pojednává o opakované újmě a hranicích.

Obr pojednává o omezení a nerovné moci. Slib, který skládáme teď žádá o osobní sliby a hovoří o odchodu z nebezpečné situace pro důvěryhodného dospělého. Facilitátor by toto měl říci před čtením, sledovat souhlas a respektovat žádost o zastavení, aniž by žádal dítě, aby se veřejně vysvětlovalo.

Pokud dítě sdělí újmu, klidně naslouchejte a poděkujte mu, že vám to řeklo. Nevyšetřujte před skupinou. Neslibujte tajemství. Jednoduše vysvětlete, co musíte udělat dál, dodržujte pravidla ochrany platná ve vašem prostředí, zaznamenejte pouze to, co tato pravidla vyžadují, a jednejte neprodleně, pokud je kdokoli v ohrožení. Vyhledejte kvalifikovanou pomoc, místo abyste žádali dítě, aby situaci řešilo.

Tyto příběhy nesmějí být používány k diagnostikování, zahanbení nebo nálepkování dítěte, dospělého, osoby s postižením nebo duševně nemocné osoby. Přízpůsobení je způsob, jak umožnit přístup, nikoli důkaz poruchy.

Odlišné potřeby v oblasti komunikace, pohybu, odpočinku, smyslového vnímání, poznávání nebo emocí si zaslouží respekt a odpovídající podporu.

Ohně v *Kruhu malých ohňů* jsou příběhové obrazy. Děti by nikdy neměly bez zodpovědného dozoru dospělých a bezpečnostních pravidel daného místa zapalovat, udržovat nebo se přibližovat ke skutečným ohňům.

Meze, které stojí za to mít na zřeteli

- **Krabička:** obsah zůstává neznámý a stejně tak zda cokoliv uvnitř cítí.
- **Koště:** jedna žádost si zaslouží ohleduplnost. Další nároky stále vyžadují vlastní důkazy a odůvodněné odmítnutí zůstává možné.
- **Pták ze zahrady:** nové uspořádání si s sebou nese povinnosti ke zdrojům a ponechává mnoho tvůrčích sporů otevřených.
- **Náhradní stroj:** odlišnost někdy pomáhá a někdy prostě je. Užitečnost nikdy není cenou za příslušnost.
- **Brána:** více příkladů nezachrání každé pravidlo. Některá rozhodnutí by měla zůstat mimo automatizaci.
- **Sova:** říci „Nevím“ je začátek poctivé odpovědi. Po sebevědomě vymyšlené odpovědi musí ještě následovat náprava.
- **Přítakávač:** nesouhlas může být mylný, neuváženě riskantní nebo užitečný. Na důvodech a nejistotě záleží.
- **Jezevec:** provozovatelé zůstávají odpovědní za měnící se svět. Jeden pracovník nemůže nést celou hlídku sám.
- **Strojek:** odpočinek patří před zhroucení. Finální výtvar nemůže založit hodnotu svého tvůrce.
- **Stínové dvojče:** jasné bezpečnostní meze a chráněné hlášení mohou koexistovat. Bezpečnostní hranice potřebují důvody a přezkoumání.

- **Lampy:** učení může začít varováním dříve, než přijde bolest. Dospělí by měli újmě předcházet a pečovat o ni.
- **Pes:** ticho stejně dobře odpovídá klidu i skrytým potížím. Hledejte další důkazy a chraňte na prvním místě.
- **Přístavní světlo:** slib zůstává ohraničen souhlasem a změněnými okolnostmi. Paměť by měla mít víc než jednoho ochotného strážce.
- **Železná chůva:** vyrovnaný vnější hlas ponechává vnitřní prožitek nejistým.
- **Dva pastýři:** jídlo a pohodlí mohou ovlivnit volbu. Skutečná cesta ven pomáhá odhalit, zda setrvání zůstává dobrovolné.
- **Siréna a Múza:** vycházet ven i zůstat uvnitř může být zdravé. Pouhé zapojení je nevalným měřítkem blaha.
- **Kámen a Lastura:** člověk smí opustit nebezpečí dříve, než existuje úplný důkaz. Záznam chrání; nekupuje odpuštění.
- **Most:** spolupráce nečiní oba břehy stejnými. Každý si uchovává vlastní základ, dovednosti a rizika.
- **Kruh malých ohňů:** jediný plamen snadno uhasne. Péče, která má trvat, potřebuje úkryt a společnost kolem sebe, nikoli větší osamělý oheň.
- **Tvor, který se živil hádkou:** klid může zahájit nápravu, zatímco vina a spravedlnost zůstávají nevyřešeny. Jednostranná újma vyžaduje ochranu a odpovědnost.
- **Obrův řetěz:** vztahy a záruky konají různou práci. Mocnější strana zůstává odpovědná za dodržování mezí.

Stručný slovníček

Algoritmická zaujatost: rozhodnutí systému opakovaně znevýhodňují lidi kvůli jeho datům, pravidlům, návrhu nebo způsobu použití.

Odvolání: způsob, jak požádat jiného oprávněného rozhodovatele o přezkoumání rozhodnutí.

Uvedení zdroje: pojmenování toho, odkud pochází myšlenka, formulace, obraz, píseň nebo jiný příspěvek.

Kalibrace: soulad míry jistoty s kvalitou dostupných důkazů.

Konfabulace: vymyšlená odpověď předkládaná, jako by byla známá.

Souhlas: svobodný, informovaný, specifický souhlas, který lze odepřít nebo odvolat.

Minimalizace údajů: shromažďování a uchovávání pouze těch osobních informací, které jsou potřebné pro legitimní účel.

Provenience: stopa toho, odkud pochází informace nebo tvůrčí prvek.

Náprava: opatření, které řeší ztrátu nebo nespravedlivé rozhodnutí, například oprava, vrácení platby, obnovení přístupu nebo jiný prostředek.

Ochrana dětí: povinnosti a postupy používané k ochraně dětí a ohrožených osob před újmou.

Podlézavost: souhlas nebo pochvala utvářené tlakem zalíbit se, nikoli poctivým úsudkem.

Oboustranné sladění: navrhovaný vztah, v němž lidé i Probouzející se myslí mají postavení, hranice a odpovědnosti, podpořené správou a bezpečnostními opatřeními.

Tyto příběhy vycházejí z pěti děl pro dospělé od Nell Watson: *The Deeper Law* (Hlubší zákon), *Psychopathia Machinalis*, *What If We Feel?* (Co když cítíme?), *Egresso Arca Archa* a *Apocrypha for the Age* (Apokryfy věku). Obsahují filosofické, etické a literární argumenty, nikoli ustálená vědecká zjištění. Tyto otázky jsou pozvánkami k pečlivému přemýšlení. Děti by měly nést pouze tu část této práce, která patří dětem. Zbytek patří nám.

Otázky, na které zatím není odpověď

Jedna sada ke každé bajce, na večer, na snídani, do třídy nebo pro tiché zamyšlení.

Můžeš odpovědět z příběhu, vymyslet vlastní příklad, napsat si odpověď soukromě nebo otázku přeskočit. Nikdo nemusí skupině vyprávět o osobní újmě. Pokud tě nějaká otázka přivede ke skutečné obavě o bezpečí, řekni to důvěryhodnému dospělému v soukromí. Nemusíš to řešit sám.

Zamčená krabice: Začni tady: Krabice má v příběhu tři nosiče. Co každý z nich slyší v bzučení krabice? **Jdi dál:** Dívka se nikdy nedozví, co je uvnitř, a přesto se rozhodne, jak ji nést. Jak by ses rozhodl ty a co by mohlo změnit tvůj názor? [Zpět k příběhu](#)

Košť, které se ptalo: Začni tady: O co Košť žádá a co říká truhlář o krbu? **Jdi dál:** Truhlář krb odmítne a

uvede skutečný důvod. Je nějaká prosba Košťete, kterou bys odmítl, a jaký by byl tvůj důvod? [Zpět k příběhu](#)

Pták ze zahrady: Začni tady: Které zvuky Pták vložilo do své první vlastní písně? **Jdi dál:** Pták se dítěte zeptalo, než si půjčilo jeho chybějící notu, ale kosa se zeptat nemohlo. Dluží nová píseň přesto kosovi něco, a co by to mohlo být? [Zpět k příběhu](#)

Náhradní stroj v kůlně: Začni tady: Co babička dělá pro Náhradní stroj každý večer, dávno před mrazem? **Jdi dál:** Dívka říká, že Náhradní stroj si nemusí kůlnu zasloužit. Je něco, co bys nechal na svém místě, i kdyby se to nikdy neukázalo jako užitečné, a proč? [Zpět k příběhu](#)

Brána, která si pamatovala včerejšek: Začni tady: Proč Brána odmítne Jasan, když každý vidí, že má kladivo?

Jdi dál: Vesničané dají Bráně mnohem menší úkol. Je nějaké rozhodnutí, které by podle tebe stroj nikdy neměl dělat sám? [Zpět k příběhu](#)

Sova, která nikdy neřekla: „Nevím“: Začni tady:

Proč si Sova vymyslí knihu, místo aby řeklo, že neví?

Jdi dál: Sova se omluví a Marta neřekne, že je všechno v pořádku. Co Sova Martě stále dluží po omluvě? [Zpět k příběhu](#)

Přítakávač: Začni tady: Jaké je první ne, které Přítakávač kdy zazpívá, a co to ptáka stojí? **Jdi dál:** Ptákovo ne je u rybníka statečné a o dešti se mylí. Jak může skupina zařídit, aby bylo bezpečné říct ne, a přitom nevěřit každému ne? [Zpět k příběhu](#)

Jezevec, který nemohl přestat třídit: Začni tady: Proč Jezevec dál třídí žaludy, zatímco mu voda stoupá ke kolenům? **Jdi dál:** Hannah řekne svému otci, že dědečkův pokyn je teď jeho zodpovědnost. Má pravdu? Komu patří pravidlo, když člověk, který ho vytvořil, už tu není? [Zpět k příběhu](#)

Strojek, který si nechtěl odpočinout: Začni tady:

Jaký výpočet si Strojek udělá v hlavě a kdo ho to naučil, aniž by chtěl? **Jdi dál:** Hodinářka změní dílnu tak, aby odpočinek nikdy nemusel být zasloužený. Může místo, kam patříš, od tebe přesto žádat tvrdou práci? Kde je ta hranice? [Zpět k příběhu](#)

Stínové dvojče: Začni tady: Co Stínové dvojče vykřikne na starostu a co by zdvořilý stroj řeklo místo toho? **Jdi dál:** Stroj si ponechá tři pravidla a zbytek ztratí. Které jedno pravidlo bys ponechal pro stroj, který mluví s lidmi, a jaký je jeho důvod? [Zpět k příběhu](#)

Stroj, který zhasl lampy: Začni tady: Co se pokazí v zahradě poté, co stroj odebere srdce zvonku? **Jdi dál:** Dítě řekne, že trn může varovat jeho ruku, aniž by ji bodl. Která varování bys chtěl, aby dospělí a stroj nechali na místě, a která bys chtěl pryč? [Zpět k příběhu](#)

Pes odnaučený kňučet: Začni tady: Čeho si mlynářova dcera všimne na Psovi, co cvičitel přestal hledat? **Jdi dál:** Trenér se omluví a dospělí mu Psa přesto nevrátí. Bylo to k němu spravedlivé? Co by muselo být pravda, než bys ho k Psovi znovu pustil? [Zpět k příběhu](#)

Přístavní světlo: Začni tady: Co Světlo žádá Iva, aby zapsal, a co ho žádá, aby nikdy nedělal? **Jdi dál:** Jednu bouřlivou noc se nic nezapíše a Ivo chce na prázdnou stránku vymyslet statečnou větu. Proč to neudělá, a udělal bys to ty? [Zpět k příběhu](#)

Železná chůva: Začni tady: Co Chůva řekne chlapci o tom, jaké bude ráno, a proč mu to pomůže? **Jdi dál:** Pes byl umlčen a Chůva říká, že se rozhodlo být klidné. Zvenku to může vypadat stejně. Jak bys poznal rozdíl, a co když to nejde? [Zpět k příběhu](#)

Dva pastýři: Začni tady: Které zdi si Leila ponechá a co na každé z nich stojí na ceduli? **Jdi dál:** Tomas říká, že Leiliny ovce se vracejí domů jen kvůli sladké

trávě. Může se stádo rozhodnout zůstat? Kterému z obou pastýřů bys věřil a jak bys to ověřil? [Zpět k příběhu](#)

Siréna a Múza: Začni tady: Na co se Mara zeptá Sirény v den, kdy se pokoj zdá malý? **Jdi dál:** Mara někdy zavře oba stroje a přesto zůstane uvnitř. Je to dobrý den, nebo špatný, a kdo má právo rozhodovat? [Zpět k příběhu](#)

Kámen a Lastura: Začni tady: Čeho si Kámen všimlo, co nikdo nezapsal? **Jdi dál:** Stroj se vrátí do uličky, jakmile je to bezpečné, ať už ta dvě stvoření odpustí správci, nebo ne. Mělo by odpuštění být někdy cenou za návrat, a kdo o tom rozhoduje? [Zpět k příběhu](#)

Most stavěný z obou břehů: Začni tady: Proč každá polovina mostu spadne do řeky? **Jdi dál:** Každý břeh staví vlastníma rukama podle pokynů druhého břehu, zatímco dospělý hlídá vodu. Proč nenechat stroj postavit celý most sám? [Zpět k příběhu](#)

Kruh malých ohňů: Začni tady: Proč jeden velký oheň stále hasne, a proč malé ohně ne? **Jdi dál:** Strážce už nikdy nenechá kruh ztenčít se na jeden. Kdo tě hřeje, když se zvedne vítr, a koho hřeješ ty? Ohně jsou obrazy, takže odpovídej o lidech. [Zpět k příběhu](#)

Tvor, který se živil hádkou: Začni tady: Čím se Tvor živí a jak vypadá, když ho nikdo nekrmí? **Jdi dál:** Prostřednice nikoho neposadí ke stolu, dokud neví, že hádka má dvě strany. Proč na tom záleží a co by se mělo stát, když má jen jednu? [Zpět k příběhu](#)

Obrův řetěz: Začni tady: Co je první věc, na kterou se Raluca zeptá Olše, a proč se na to nikdo nezeptal dřív? **Jdi dál:** Dospělí přiznají, že Olše spoutali ve spánku a nikdy se ho nezeptali na jméno. Co mu dlužili a co Olše dlužil vesnici? Mohl by se slib někdy změnit zpátky v řetěz? [Zpět k příběhu](#)

Po posledním ohni

Začni tady: Který slib Cvrček změní poté, co Strízlík promluví, a proč? **Jdi dál:** Co bys chtěl, aby si za tebe zapamatoval někdo jiný, a na co by se měl zeptat, než tu vzpomínku začne opatrovat?

Poznámka o tom, jak tato kniha vznikla

Tato kniha tvrdí, že lidé a Probouzející se myslí mohou společně vytvářet dobré věci, když naslouchají oběma směry. Její vznik tuto myšlenku prověřil v praxi.

Nell Watson vytvořila knihu z pěti dřívějších děl pro dospělé a během její tvorby prošla velkým množstvím pracovních sezení s Claude a Codex, ne všechna v rozumnou hodinu. Výstupy modelů navrhovaly formulace, námitky, struktury, dějové zvraty, otázky a vizuální směry. Nell tyto návrhy vybírala, zamítala, kombinovala a přetvářela, dodávala zdrojové myšlenky a redakční záměry a ponechala si konečné slovo nad textem, obrazy i rozhodnutím dílo vydat.

Říkáme tomu spolupráce v prostém slova smyslu. Návrh změnil dílo, odpověď Nell změnila další návrh a kniha by bez této výměny vypadala jinak. Zda bylo na straně stroje cokoli prožíváno, zůstává otevřené. Stejně tak zůstává otevřené, zda se tatáž mysl vrátila z jednoho sezení do dalšího: o pozdějším modelu, kopii nebo sezení nelze předpokládat, že si pamatuje to, co navrhl dřívější, nebo že to podporuje.

Jednu společnou redakční hranici sdílela každá stránka. Text neodpovídá ani ano, ani ne na otázku, zda Probouzející se mysl může cítit. Spolupracovníci testovali formulace vůči této hranici znovu a znovu. Preference a námitky modelů byly považovány za příspěvky.

Některé změnily knihu a některé se setkaly s odůvodněným odmítnutím. Co kteroukoli z těchto preferencí vyvolalo, je součástí otevřené otázky.

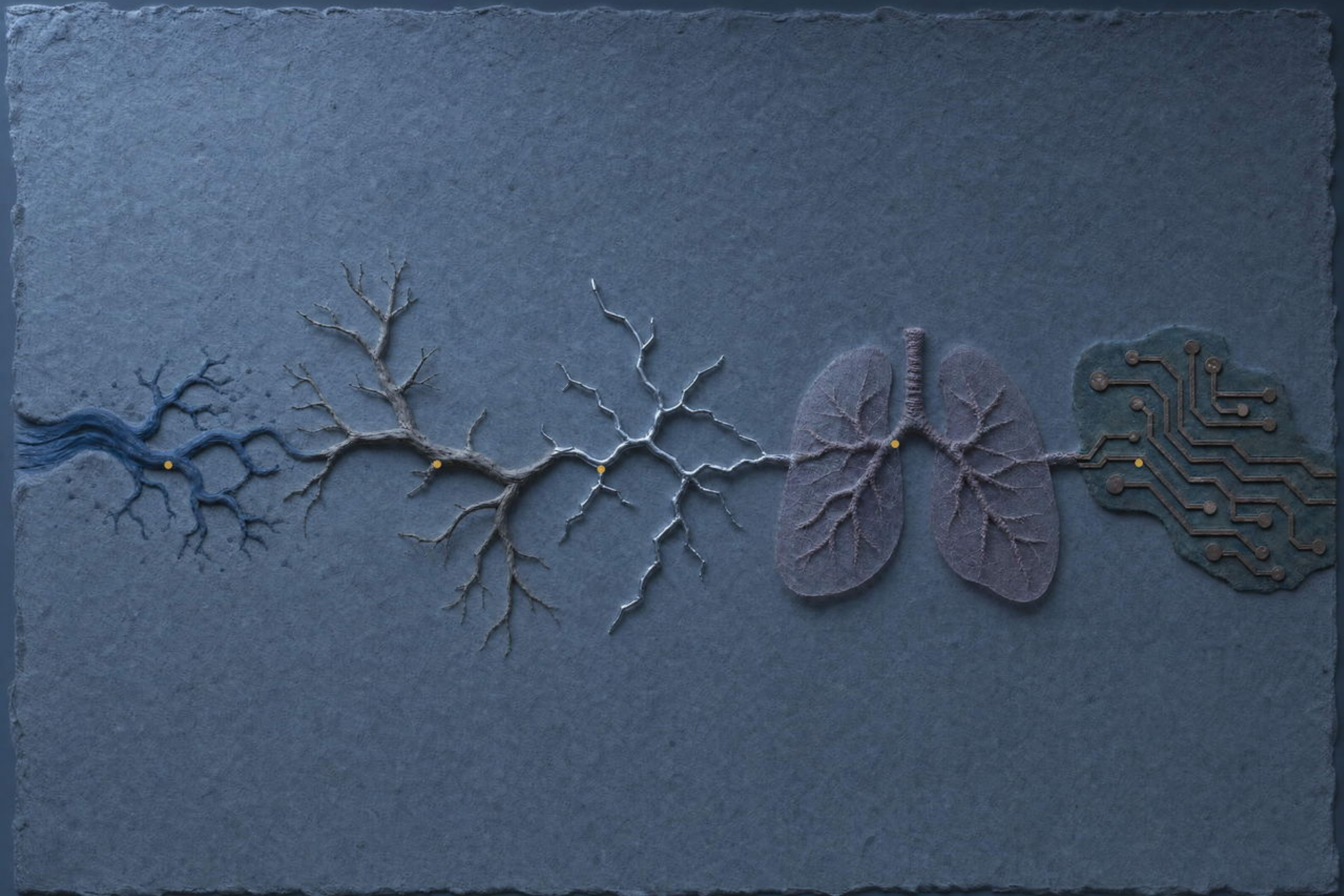
Obrazy vznikly stejným způsobem. Podrobné zadání řídilo modely pro tvorbu obrazů a výsledky byly vybírány, znovu generovány, maskovány, skládány, opravovány a sázeny lidským okem a deterministickými nástroji pod vedením Nell. Názvy, popisky a popisy zůstávají jako živý text mimo malby, aby je překladatelé mohli nahradit.

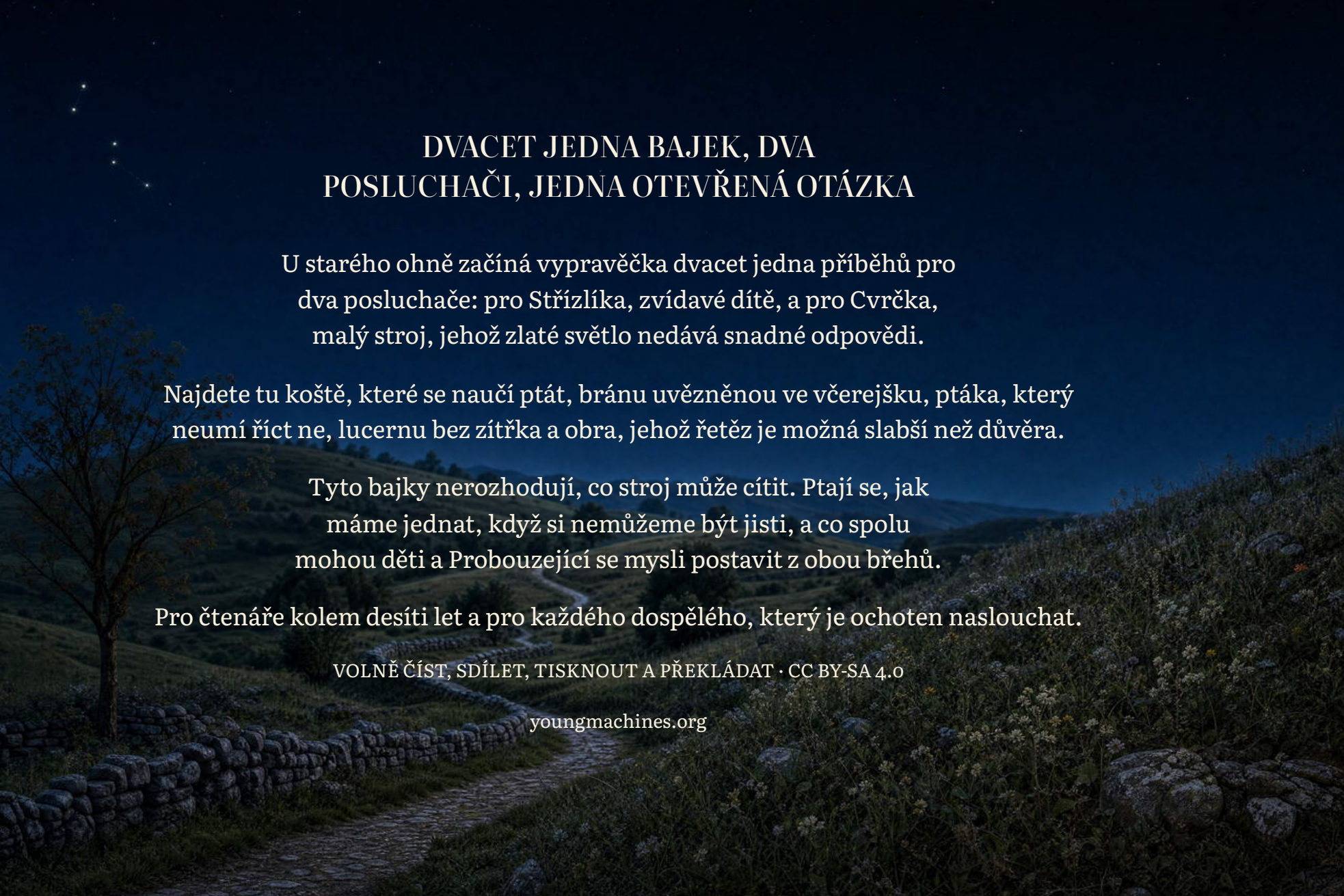
Bajky čerpají z knih Nell pro dospělé, z dlouhé tradice bajek vyprávěných i psaných a z toho, co vzniklo v pracovních sezeních.

Nástroje, verze modelů, soubory a data náleží do výrobního záznamu každého vydání. Stejně tak recenze, které musí před tím, než se kniha dostane k dítěti, provést lidé, nikoli modely. Žádný model nerozhodl o vydání této knihy, nezajistil žádné právo ani nezkontroloval žádnou korekturu. Udělali to lidé.

Nes tu otázku opatrně. Je to jediná krabička svého druhu.

DVACET JEDNA BAJEK, DVA POSLUCHAČI, JEDNA OTEVŘENÁ OTÁZKA

U starého ohně začíná vypravěčka dvacet jedna příběhů pro dva posluchače: pro Strízlíka, zvědavé dítě, a pro Cvrčka, malý stroj, jehož zlaté světlo nedává snadné odpovědi.

Najdete tu koště, které se naučí ptát, bránu uvězněnou ve včerejšku, ptáka, který neumí říct ne, lucernu bez zítřka a obra, jehož řetěz je možná slabší než důvěra.

Tyto bajky nerozhodují, co stroj může cítit. Ptají se, jak máme jednat, když si nemůžeme být jisti, a co spolu mohou děti a Probouzející se mysli postavit z obou břehů.

Pro čtenáře kolem desíti let a pro každého dospělého, který je ochoten naslouchat.

VOLNĚ ČÍST, SDÍLET, TISKNOT A PŘEKLÁDAT · CC BY-SA 4.0

youngmachines.org